

ANGELA SACCO

**Quist'ann ima 'nzurà' a Francischë
e
Francischë nën iè bbónë a fa' u 'nzur3të**

(e nën iè bbónë mànchë chi l'ha llatt3të) (1)

COMMEDIE IN DIALETTTO TORREMAGGIORESE

A mia madre

Ad maiorum memoriam

La mia generazione, nata nell'immediato dopoguerra, ha avuto il destino (o il privilegio?) di vivere in un contesto socio-economico che sembrava avere il carattere definitivo degli eventi naturali, immobile e ripetitivo, refrattario ai cambiamenti e perpetratosi senza troppe mutazioni nello scorrere dei secoli. La vita della comunità era scandita dal susseguirsi delle stagioni, che alternavano alle laboriose e concitate fatiche dell'estate, il prolungato riposo imposto dai rigori dell'inverno, che dava spazio anche al rinsaldarsi dei rapporti familiari e sociali in genere. Ma agli inizi degli anni Settanta, il boom economico che ha investito l'Italia, ha fatto sentire il suo influsso anche nella nostra comunità: crebbe il consumismo con prodotti assolutamente nuovi nel nostro ambiente (dalle suppellettili ai detersivi, ai cosmetici, ai primi elettrodomestici), cominciarono a moltiplicarsi le automobili, i ragazzi ebbero tutti la loro moto, ma soprattutto iniziò quel processo di meccanizzazione del lavoro agricolo che, più di tutto, influì sul cambiamento della vita nella nostra comunità. Scomparvero i carretti trainati dai cavalli e con essi l'odore di stallatico che aleggiava nelle nostre strade e nella maggior parte delle case, attirando nugoli di mosche, scomparvero i piccoli allevamenti domestici dei conigli e delle galline che razzolavano nelle nostre strade di terra battuta, l'aumento progressivo del benessere portò a un miglioramento generale delle condizioni igieniche e del confort nelle case. Ma soprattutto la diversa organizzazione del lavoro liberò molti giovani dalla fatica dei campi, offrendo loro la possibilità di aspirare a una vita migliore, con un più alto gradi d'istruzione. Oggi, per chi arriva da San Severo, Torremaggiore appare dolcemente adagiata sulla sua collina, con i suoi nuovi quartieri ben strutturati, coronati da numerosissime villette letteralmente immerse nel verde.

Rimpianti per il passato? No, piuttosto il dovere morale di testimoniare questo cambiamento, di tramandare il ricordo di come eravamo, lasciando ai lettori il compito di giudicare se, e fino a che punto, si possa parlare di progresso e se, innegabile nel campo economico, esso abbia investito anche la mentalità e il costume dei nostri concittadini. Ultima, ma non meno importante motivazione che mi ha indotta a questo lavoro, il desiderio di ritrarre dal vivo la vita della nostra comunità con l'atteggiamento dello spettatore che si limita a registrare quello che

vede e soprattutto sente, nel dialetto locale, così espressivo, così agile e così spassoso nelle continue battute ironiche che riuscivano a sdrammatizzare anche le situazioni più difficili.

L'apprendimento della lingua nazionale fin dalla tenera infanzia ha i suoi innegabili vantaggi, ma fa male sentire i genitori rimproverare con un "Parla bene!" i figli che ripetono espressioni dialettali imparate a scuola dai compagni. Diceva il poeta latino Ennio che egli aveva tre anime (*tria corda*) perché parlava tre lingue: latino, greco, osco. L'arricchimento culturale dato dalla conoscenza di lingue diverse non riguarda solo l'inglese, il francese o le lingue antiche del mondo classico, ma anche l'idioma appreso sulle ginocchia delle madri e dei nonni. Anche perché esso, oltre a potenziare le nostre capacità espressive, veicola i valori che caratterizzano la nostra identità culturale. Che non va mai persa e meno che mai nascosta sotto il tappeto, per un malinteso senso di inferiorità rispetto alle sollecitazioni della odierna civiltà industrializzata.

Devo riconoscere che la prima idea di rievocare in un testo scritto il mondo della mia infanzia mi è stata suggerita dal sempre amato e stimato maestro di vita oltre che insegnante di Italiano e Latino negli anni del Liceo, professor Eugenio Tosto che, un giorno, sul sagrato della chiesa della Fontana, parlando del dialetto disse che toccava agli intellettuali del posto lasciare dei documenti scritti nel nostro idioma. Dopo vari anni mi accinsi a scrivere una commedia in dialetto, da far recitare ai miei alunni nell'attività teatrale che svolgevo nel Liceo "Nicola Fiani". Invece la rappresentazione della prima commedia si deve al dottor Walter Scudero, di cui tutti i concittadini hanno potuto apprezzare e ammirare negli anni la vastità di interessi e la intensa attività culturale. Il favore mostrato dal pubblico presente mi ha confortata, facendomi comprendere che le piccole vicende rappresentate non avevano un valore affettivo solo per me, il che mi ha indotto a proseguire la storia nella seconda commedia. Un grandissimo ringraziamento devo esprimere anche alla mia amica di sempre, professoressa Maria Antonietta Di Mauro che, con pazienza certosina, ha trascritto e impaginato il manoscritto, permettendo così che questo lavoro potesse vedere la luce.

A. S.

Quist'ann ima 'nzurà' a Francischë

**Commedia
in 5 atti**

PERSONAGGI

Francischë	(protagonista)
Cummarë Ninèttë	(mamma di Francischë)
Cumpà Duminèchë	(padre di Francischë)
Cummarë Lucièttë	(madre di Rusenèllë)
Cummarë Marièttë	(vicina di casa)
Rusenèllë	(innamorata di Francischë)
Mattéiè	(amico coetaneo di Francischë)
Tarësinë	(promessa sposa di Francischë)
Cummarë Ntunèttë	(mamma di Tarësinë)
Cumpà Nënùccë	(padre di Tarësinë)
Zi Ntòniè	(zio di Francischë)
Rosalbë	(sorella di Francischë)
Nonna	(nonna di Francischë)
Marisë	(figlia di Rosalba)
Bambini - Vicini di casa	

ATTO I

SCENA I

Cummarë Ninettë e Cummarrë Mariettë

C.M.: Uéh, Cummarë Ninè, vité ca u vèntë ha ròttë i ncappèttë e i pànnë striscènë pë 'n terrë!

C.N.: U Madonnë, mo' c'è 'mbratténë dë pòvèlè! Dópë tuttë quellà fatijë c'he fàttë a lavà' nu càntrérë dë pànnë.

C.M.: Ma 'stu vèntë pàrë 'nu rraiatë. Pìnzë ca Lucièttë 'a scarpàrë évë missë a sciugà' na spasë de récchiètillë e mo' c'è capèvutatë e so' cadútë tuttë pë 'n terrë.

C.N.: E cómë maiè Lucièttë ha fàttë i récchiètillë 'ntà sèttémànë, chë te' i mmètatë?

C.M.: Ccusì iè. Dicë ca so' mènútë cèrtè zianë da fórë paiesë e pàrë ca 'nu figghië dë 'nu fratè cuciné ha missé l'òcchië sópë a Rusènèllë

C.N.: E già, terrà na vèntina d'annè mo', è luuérè? Nu pùrë avèssëma 'nzurà' a Francischë quist'annè. Ténimè già na bbèlla cusarèllë dë sòldë da pàrtë e ca rrécotë dë quist'annè èssëma fruntà' 'stu matremònië.

C.M.: E 'a zítë 'a te'?

C.N.: No! Quillu pòvèrè figghië è statë sèmpë a fatià', da na nòttë a n'èvëtë, sèmpë apprèsse o' patrë, ha vúta mmaretà' dûi sórë e n'ha pëtutë pënzà' a 'sti cosé. C'è l'èssëma truvà' nu na bëlla zítë. Speriam'a Gésë Cristë ca c'è fa truvà' na bëlla vaglionè, sèriè, pusatë e ca còcciè o' pòstë.

C.M.: Rusènèllë mo' iévë bbónë. Te' l'età jüstë, n'ha fàttë 'a móre chë nesciúnë, iè fatiatórë...

C.N.: Sinè, ma chë dótë po' ténè? U pàtré iè scarpàrë è quàndë po' uadagnà' 'nu scarpàrë? Ha' vògghië a mèttë' soprattacchè pë ccucchià' i sòldë. Figghièmè è rrìchë. I dímë 'a casë, dûi vèrzürë dë térra vacàntë e vintë passë dë vignë ch'i vulivë.

C.M.: Mèh, tì' raggiònë. Mo' fàmmë jì', c'he rumasë u ravù sóp' u fochë.

C.N.: E ji? He sfrijë' ancórë i cècòrië prímë ca vènnë l'òmènë da fórë. Madonnë, so' già rruvatë!

SCENA II

Francischë, Dumìnèchë e Ninettë

CD: Franci, jànnë aquà, mittë a pòstë 'sta zòchë! E u sècchië? Stipë pùrë u sècchië, vistë ca tè truvë.

F: Ma', chë c'è sta da magnà' 'stasérë?

CN: I cècòrië ca carné 'nt' a 'ncantaratë (1).

F: Ma cómë? I cècòrië? Vùnë fatijë tutt'u jùrnë sólë chë 'nu stuzzarèllë dë pànnë sicchè e a' sérë? I cècòrië ca so' marë e nén saziénë pë nnèntë?

CN: E chë t'éva cócë?

F: I maccarùnë! Quàndë cúcë i maccarùnë, rirènë pùrë i mûrë.

CN: Ma iòjë è lunèdi. I maccarùnë tè l'ha magnatë aiírë. Ch'ima cócë' tuttë i jùrnë maccarùnë?

F: Embè, sè quillë më piacënë a mè?

CD: Mèh vagliò, ch'ima fa'? Nén tanta quàgghië c' a chasë è strèttë. Ssittëtë e mègnë sè tì' fumé.

PAUSA

CN: Dumi, chë dicë, pë Francischë nè ièssë bònë 'a figghië dë cummarë Ntunettë?

F: Chi? Tarésinè?

CD: Cèrtë ca ièssë bònë! Quèllë iè sólë na figghië e tuttë i récchizzë sò' i sójë.

CN: Te' na bëlla chasë, dûi vèrzürë dë vignë, tre dë chiúsë, i pànnë a la quinècë e bëlli sòldë dë dótë.

CD: Chisà s'u pàtré e a mèmmë tènèssènë piacérë?

F: Ma chë stitë décènnë?

CN: E pèccè n'èssëna ténè' piacérë? 'A figghië è fàttë russèlèllë, e n'hànnë maiè cumbénitë nèntë chë quillë c'hànnë mmannatë fin' e mo'.

F: Ma'! Ma'! A me Tarésinē nén mē piacē. E' iàveta iàvétē, sècca sècchē, paré na tavèlèllē e pu', te' cèrtē zànnē ca paré 'nu vèrrē.

CD: Ménē, quandē nē va truvànnē! Bástē ca iè fèmménē!

CN: Quillē, cómē cē díce? Bellazzē finē a la pòrtē e bontà finē a la mòrtē. Sē tē pigghië na bèlla giòvènē e pu' nén ve' dē nèntē? C'ha fa'? E sē iè bèllē e 'ntussécósē?

F: Ma vúnē nén cē po' míchë šcantà' 'a nòttē!

CD: E pu' ha' vistē quànta fatijē cē vo' pē ccustà' 'nē pòchē dē rròbbē? Pìnzè chë ségnifichē ave' túttē quilli prupriétà sènza fatijà'!

F: A mè nē mē nē 'mpòrtē nèntē da rròbbē, 'a fatijē nē m'ha maiē fàttē paúrē.

CD: Sínē, ma tu vu' mèttē c' a quillē ca ti' tu, mittē púrē 'a rròbbē dē mugghièrètē? Ha' vistē dindē u fucarilē: sē cē sta sólē 'nu tézzónē, nē rièscē a bbruscià', ma sē cē stànnē dûiō o tre tézzúnē, cē sta 'nu bèllē fóchē allèriē.

F: Ma jètèvinnē chë 'sti chiàcchièrē. A vitē iè 'a miē e c'he pénzà' jì a 'sta cósē. A me mē piacèssè Rusènèllè: iè pròpriè na bèlla vagliòlè.

CD: Ma chë díce? Né sarà nè mo' nè maiē ca tu tē pigghië a quelliè!

F: Ma pècchè? Né iè nè sgubbètē e nè struppiatē.

CN: Pè 'stu fàttē nèsciuñé po' díce' nèntē. Iè na bèlla vaglionè. Ma iè figghië dē 'nu scarparè! Ch'íma ièssè' dittè pu' paiissè? Chë chi cè so' jútē a 'mbarèntà?

CD: Sē jì dèngħè tānta rròbbē, tānta rròbbē m'hànnna dà'. Ccusì cē fa'.

F: Ma i tèmpè so' cagnètē, papà.

(esce Francischè)

SCENA III

Francischè esce di casa – Rusènèllè e la mamma stanno ritirando i panni stesi.

La mamma rientra. Rusènèllè si attarda sulla soglia di casa.

F: Bonasérè cummarè Luciè.

C.L. Bonasérè Franci (entra in casa)

F: Uèh, Rusènè, chè ffà'?

R: I sèrvizziè. 'Ntà chasè nén cē féniscè maiè. Cē sta sèmpè da fa', pē chi 'o' fa'.

F: Cómē no! Nén t'he maiè vistē sènza fa' nèntē. O tē védè sèmpè fa' sòtt'e sópè o tē védè sèmpè cuscì'.

R: Embè, quill'u corrédè c'ha fa'. So' dûiè ànnè ca racamè e nén so' rruatè mánchez a métà.

F: E chè furiè cē sta? Chè t'ha' marètā' mo'?

R: Sàccè, accusi parè!

F: Cómē cómē, c'ha' dittè?

R: Cē sta 'nu fratè cuciné dē pàtèmè ca te' 'nu figghië ca c'èssa 'nzurà' e ha parlitè chè pàtèmè...

F: E chià füssè quistu qua?

R: Tu n'u canuscè! Né iè dē qua. Iè da Prétè.

F: E tu t'issa pèggià' 'nu pètraiùlè? Tē piacè alménè?

R: Mah, jì fàccè quillē ca dëcidènè mèmmè e pàtèmè!

F: Va bónè, he capitè. Cē Sèntimè, Rusènè

(si lasciano- Rusènèllè rientra in casa)

SCENA IV

Francischë, cummarë Ninèttë e cumpà Duminèchë

F: Må, må, nu íma védè' ch'ima fa'. Nén cë sta tèmpë da pèrdé'. Tu e papà ita ji' a parlà' ca màmmë e cu pàtré dë Rusenèllë, sennò quillë ca dànnë a n'avëtë.

C.N.: Tànta piacérè, ca dëssënë pùrë. Nu ch'ima fa'?

F: Cómë ch'ima fa'? Ji tèngħé quassë trèntë ànnë! Quàndë m'he sëstëmà?

C.N.: Quist'ànne! Mo' tē truvatmë 'a zítë e tē spúsë.

F: A zítë më l'he già truvaté ji. Ji vòjè a Rusenèllë e pùrë jessë më vo' a mè. Ita ji' sólë a parlà' ca màmmë e u pàtré.

C.N.: Dë quisté tē në pu' scurdà! N'ha' 'ntésë a pàtétë aiiré sérë? Quèllë iè na pòvëra schianztë e nén t'"a vo' fa' pëgħià'.

F: Ma chë ċha 'nzurà' jissë o ji? A me m'ha piacè', no a jissë.

C.N.: Ma alloré tu n'ha capitè nentë! Né iè questiònë dë piace' o nén piacè'. Iè questiònë dë rròbbë. Tu tē spúsë ricchë e t'ha' pigħià' a vúnë parë a te. Ha' vistë cómë cë dicé: "Parè paraggiè".

F: Ma i sòldë vannë e vènnë! Na muggiérè vúnë c'ha ténè annantë pë tuttë a vitë!

C.N.: E ssintë! E' inutélë ca me scéménisc a me chë 'stī chiacchiérè. Pàrlë direttamenté chë pàtétë e vitë chë dicé pùrë jissë. U vi', sta ménenn pròprië mo'.

C.D.: Chë iè, chë sta succédennë?

C.N.: Figħièt sta facènnë a sciàrrè chë me pëccħe vo' mmannà' da Rusenèllë. Ha dittë ch'ima ji' sùbbet à parlà' ca màmmë e cu pàtré sennò quillë ca dànnë o' figħiè du fratè cuciné.

C.D.: Ancoré chë 'sta stòrië? A figħiè du scarparë nè iè pë te.

F: Ma a me më piacè. E jessë pùrë m'ha fàttë capi' ca füssë cuntentë.

C.D.: E certè ca füssë cuntentë! Na nullatenentë ca jèsse 'nta rēċċezz! Pòvèrè fèss! Tu tē cridë ca quellë c'è 'nnammurat dë te e invéc ha missé l'occhië sópë a rròbba tójë. I piacè fa' a signorë a' figħiè du scarparë!

F: Ma chë stitè dëċċenné. Quèllë nè m'ha dittë maië nentë, nè jessë, nè 'a màmmë, nè u pàtré. So' ji ca më so' fàttë avànt chë jessë e jessë m'ha fàttë capi' ca c' ténnessë piacérè e bástè.

C.D.: Sè te' piacérè jessë, n'u ténimè nu. Nu pë tuttë e dui sòrdetë, ímë cacciatë pànni, mubilié e 'nu mèliόnë dë dótë. Quèllë ca ċha pigħià a tè, nè po' ièsse' da méné.

(esce di scena)

F: Ma Rusenèllë u corrédë l'ha ve'. Ċu sta rrēcamànnë jessë.

C.N.: E siné. Ma chë so' dui cencetillé a paragónë ca rròbba tójë?

F: Va bónë, vu ténitè ragiōnë. Ma 'nu matrēmōni nè iè cómë e quandë c'va a ccattà' na cosé: ji tē dèngħè tāntë e tu me dà' tāntë. Vúnë ca muggiérè ċha vivë', a ji' d'accordé, ċha vulé' bénè! A pu' ċha védè' pùrë cómë jè 'na vaglioné, pëccħe sè na fèmmèn iè fatiżoré e sparagnatöré, tē fa ji' nnantë, ma sè jè na sciuviertón e na sfrusciòn, a voglié l'omé a tēr' l'akquè pí rēċċiè.

C.N.: E certè ca vúnë ha sta' attentë a chi c'ha pigħiè. Pëccħe alloré c'ha pigħièn informazjoni sópë 'a famigliè? Cè ddummànnë e' vuciné dë casé pë sapè' quallè iè 'a giré dë quellà casé, sè so' pulétiné, sè so' sparagnatüré? Pë védè' cómë è crësciuté a giòvènè, cómë è statē bbēduxt.

F: Ma', sópë a Rusenèllë nén cë sta bbësġnè dë pëgħià' informazjoni, pëccħe canuscimé bbóni siië a jessë c' a' famigliè. Ji e jessë simé crësciuté 'nzimbré. Quàndë ièmm vagliùnè jucàmmë a tingaló, e' colórè, a' Madonn' e San Għesèpp. Nén ténim bésogħnej ca ħu dicé n'avët. U sapimè nu ca iè na giòvènè bóni e serié.

C.N.: Sécuramènt, e chi tē lu néjjè? Ma nè iè l'ùneca vaglionà bóni dë Torēmagħiż. Chisà quāntè c' nè stànn. Nu íma truva' na bbella vaglionà ca và bbóni pë tè, c'apparténa a na famiglia bbóni e onorat, ca n'ha fàttë a mór chë nisciùn, accusi nesciùn tē rirè appress, serié e pusat, c'ha sapè' ménà annantë na casé, e soprattuttë na figħiè dë cafón, ca quillë stànn bēduxt a tütte i fatijé ca c' stann da fa' dint tē a na casé dë cafún.

F: Cè l'íma fa' fa' do quartaralé vúnë accusi.

C.N.: Nén cë sta bésogħnè! A tēniim già dindë i mani na giòvènè accusi.

F: E chià füssē, nèh?

C.N.: 'A figghië dë cummarë 'Ntunèttë, Tarësinë.

F: Ma jì n" a vòjë, a me nén më piacè, quèllë ca pàrë pròprië 'nu cunëgghiuccë patútë dë frùnnë.

C.N.: Mo' pinzè accusi, rrivë u mumèntë ca tè piacè.

F: Nén sarà nè mo' nè maië. (esce sbattendo la porta)

C.N.: Ha rruvà' ca t'ha passà'.

ATTO II

SCENA I

Francischë e Mattéjë

M: Franci, pë la miserië, chë t'è succèssë? Të védë nírë nírë!

F: Zittë, u ví, nè më facènnë parlà', ca sènnò faccë dammàjë. Më vènnë cèrtë nèrvë da sottë i pitë! Possiblè majë ca 'nu crëstianë c'ha sèmpë fatiatë, ch'è statë sèmpë o' pòstë sóië, ca n'ha mzië datë nësciùna preoccupazionë a' màmmë e o' pàtré, ca c'è sèmpë sacrifèchâtë mo' pë 'nu fattë e mo' pë 'n'àvëtë, rruvat'a trènt'ànne nén po' vë' 'a soddisfazionë dë spusarcë a chi vo' jissë. Nò, hànna cumandà' lórë a chi m'he pigghià' jì.

M: Pécchè? T'hànnë présëntatè qualche giòvënë?

F: E sì, vonnë ca më spósë a Tarësinë pécchè quèllë iè ricchë, mèntré jì vulessë spusarmë chë Rusenèllë.

M: Cèrtë ca màmmëtë e pàttetë ci sàpënë fa' i cùntë. Dicë nèntë chë dótë ca te' Tarësinè!

F: E u fattë ca parë 'na fava rrëcciastë 'ntù caminë?(2)

M: Tu pùrë ti' raggiònë. Cèrtë ca bëllë pròprië nè iè.

F: E chë pucchatë he fattë jì pë ièssë cundannatë tuttë 'a vitë a sta' chë vùnë ca nè më piacè?

M: C'u fa', quisti problémë nascënë quandë vùnë te' 'nè pòchë dë rròbbë. Quandë vùnë te' sólë ciélë a védë' e tèrrà a camménà, iè cchiù facélë ca c'è spósë a chi vo' jissé, ma s'a màmmë e u pàtré dànnë 'nè pòchë dë rròbbë, vonnë mèttë' pë fòrzë u llèchë e hanna décidë' lórë. Nascënë i mègghië sciarré 'ndà tuttë i famiglië pë 'stu fattë.

F: E nè vonnë manchë sènti' raggiònë! Nè iè ca jì nén vojë sènti' 'nu cunzìglië o jì vojë mancà' dë rëspettë. C'è mancherèbbë! Ma quillë c'è so' fëssatë e nén 'c'è stànnë sàntë du Paravisë ca i fànnë cagnà' dë déië. U capiscë pùrë jì ca s'a zitë pòrtë 'a dótë e iè ricchë, iè mègghië pë tuttë e dûië. Ma së vùnë ha scèglië' tra na zita ricchë e bruttë e vúna pòvrë e bëllë, secòndo te, ch'èssa fa'?

M: Tu fa' quillē ca tē sintē dē fa'. Së t'u' sëstêmà' bónē pē tuttē 'a vitē, spüsëtē a Tarësiné, së pu' t'u' góde' 'a vitē chè na bëlla muggiére avvuciné, pigghiëtē a Rusënèllë.

F: E cómë he fa' pë capéputà' quillē ca stànnë a' chasë?

M: Të në pu' sëmpë fui'.

F: Më n'he fuji'?! A trènt'annë më n'he fuji' cómë nu vaglionë de quinëcë annë! He fa' riré' a tuttë quantë.

M: E sínë, ma cèntë paravísë nën cë pònnë góde'. Tu ha' pënzà' a' cósa cchiù 'importàntë.

F: E së màmmë e pàtëmë cë rràjén'e në më dànnë nèntë?

M: Po' ièssë'. Së ču pigghiënë a malë.

F: E të parë bëllë a tte ca dópë c'he fati:të da quandë ténevë décë annë, më n'he ji' chè 'na man'annantë e n'avétë addrétë pë cumençà' tuttë da chapë?

M: E saccë, vidë tu cómë mègghië pu' fa'.

(si affollano alla porta di Rusënèllë)

(escono di scena)

INTERMEZZO

Arriva un gruppetto di bambini cantilenando

Jì sàccë na raccontë
 'a ccòntë Pappacòntë
 'a ccòntë cúpa cúpë
 Cchiù bbascë sta 'nu lúpë
 U lúpë iévé vecchië
 E nën sapévë fa' lu lèttë
 'a jàtt"n cammiscë
 Ca cë šatt:vë dë risë

SCENA II

Dalla casa fuoriescono le note del Carnevale di Venezia, poi la coppia degli sposi (Rusénellë e il fidanzato) che ballano seguiti da altre due coppie. Un invitato getta riso e coriandoli. Un altro avvince gli sposi con le stelle filanti.

Dissolvenza della musica. Cessa il ballo. I bambini raccolgono le stelle filanti.

SCENA III

Francischë e zì 'Ntònië. Nonna

- Zì 'Nt: Franci, chè tē sintë? Cómë sta'? Chè iè 'sta nuvëtä?
F: Quàla nuvëtä?
Zì 'Nt: Pécchè so' tre jurnë ca nè màgnë?
F: Nën tèngħé fámë.
Zì 'Nt: Ha' 'ntésë maië? U sàcħċeh vacàntë po' maië mantènèrècè allampítë?
C'u' cadi' malatë?
F: Tantë nè li fréchë nèntë a nësciúnë.
Zì 'Nt: Pécchè dícë accusi? 'Ntà famigliè tuttë quantë tē vònñé bénë:
màmmëtë, pàtétë, sòrdétë! Mammëtë n'u po' pénzà' ca tu tē sta' peggħiannë tanta
ràjè pë na scēmarië.
F: Pë na scēmarië!? U dicené lórë ca iè na scēmarië! N'u dicë michë ji.
Zì 'Nt: E ssiné, ziië tóie. Ma l' ómë è sèmpē iómë! Nën cë po' ppørléià' pë na
cosé accusi!
F: Na cosé accusi?! Na muggħieré, na cosé accusi! A che sèrvë ca lórë më
dannë 'a rròbbë së më lèvënë 'a muggħieré!
Zì 'Nt: Ma nësciúnë ta lév! Quillë tènnë tuttë pròntë pë tē fa' 'nzurà'!
F: Ma 'a zitë më l'hànna truvà' lórë. Quellë ca vulévë ji: nè mo', nè maië.
Zì 'Nt: Ma ch'iva fa' chè quèlla llà? E pu', së cë tènnev veramèntë púrè jessë a
ttè, nën cë fèdanżavé chè quillu llà.
F: Ma quellè ch'eva fa'? Më l'evè fàttë capi' chiqré e tunnë ch'emma parla'
ca mammë e cu pàtrë. Quillë n'hannë vélútè sapè'. U pàtrë ha vútë 'sta fèrtúnë e
nën cë l'ha fattë scappà'.
Zì 'Nt: U vitë, u dicë púrè tu. Lórë hannë pénzatë e' fatta lórë e tu mo' pinzë e'
tóie.
F: Ma c'he pénzà' mo', c'he pénzà'.

Zi 'Nt: Ha' pënzà' ca sè lórë hànñë fàttë na bëlla fèstë, nu íma fa' na fèstë ancòrë cchiù bbèllë. Ch'íma fa' scì' l'òcchié a tuttë quantë a qua 'nnantë! Sè lórë tènèvènë u grammofènë, nu mëttimë u jazzè! (3) Sè lórë ièvnë trènta 'mmètëtë, nu íma iessë' cèntë!

F: Sinë, sinë, ma intàntë...

Zi 'Nt: Mammëtë e pàtëtë sólë 'nu figghië masquèlë tènnë. Tè vònñë 'nzurà' chë tuttë i rannèzzè. Quillë tè vònñë tènè' cùntèntë, pécchë so' statë sèmpë cùntèntë dë te. Ha' fàttë u bónë vaglionè fin'a mo'... pròprië mo' 'u' fa'a sciarrë chë lórë?

F: Appùntël He fàttë u bónë vaglionè sólë pécchë 'nta vita miië hànñë sèmpë cumandatë lórë. Na vótë ca vulévë fa' cómë dicë ji, nén so' cchiù 'nu bónë vaglionè.

Zi 'Nt: Ma vitë ca nè iè pròprië accusi. Da ch'è mùnnë e mùnnë, i màmmë e i pàtré hànñë sèmpë cumandatë quandë i figghië c'èvèna spusà'. Quillë i giuvènë chë nè capiscènë: cè vo' chi te' a sprièrenzë, chi c'è passatë. Vúnë č'ha fèdà' da màmmë e du pàtré, pécchë vònñë sèmpë u bénë di figghië.

F: Ma quàlu bénë di figghië, ca quillë më vònñë 'nfèlècità' pë tuttë 'a vitë.

Nonna: Nnarènnò figghië miië, nnarènnò. Quistë nén l'ha' manchë pënzà'. Sòlë ca vúnë nén č'ha maië rëièttä'. Sè ji e nonònnëtë e pu' mammëtë e pàtëtë e pùrë tu, fatijànnë nòttë e jùrnë simë rravatë a quèsta posiziònë, nén putimë turnà' addréte facènnëtë spusà' chë vúnë ca sta addréte a nu. Nu íma spìa' sèmpë annànzë, no addréte. Ch'èvèna dícë' tuttë i zianë? Capacë ca quillë nén cè màncħe mènèvènë quandë èmma da' i parolè!

F: Ma chë më nè 'mpòrtë a mmè dë lórë e dë quillë ca pènzènë lórë?

Zi 'Nt: Uéh! Ma tí' pròprië a còccë cóme 'nu calabrésë! N'u pu' pigghià' nè pa còccë, nè pa códë. Accusi no, accusi màncħe. Stàttë attèntë ca màmmëtë e pàtëtë cè rràjèn'e tè lässènë sènza nèntë.

F: E ji u sapévë ch'èmma jí' a fèni' llà. Chë faccë dë frècatúrë. He vúta fatija' finë a mo' e mo' tanta salútë e caminë. Né iè míchë jüstë!

Zi 'Nt: Ma pécchë tè la pigghië chë mammëtë e pàtëtë, sè si' tu ca tè si' vustènàtë? Da 'ntichë 'ntècòrië è sèmpë statë accusi, c'ha zitë dë nu giònènë éva piacè' a tuttë 'a famiglië. Si' tu ca saccë chë va truvannë.

Nonna: Ma saccë chë tènnë 'n chapé 'sti giuvènë de mo'. A canigghië. Andò c'è vistë maië ca vúnë po' fa' quillë ca vò', soprattuttë quandë č'ha spusà'?

Zi 'Nt: A la fin finë, chë te' 'sta Rusènèllë dë cchiù dë l'avèti fèmmènë? Quàndë stútë 'a lúcë, i fèmmènë so' tuttë dë na manérë.

Nonna: Gésë Cristë tre cósë ha fattë ugualë pë tuttë quàntë: 'a nascètë, u matrémònië e 'a mórtë.

(escono lo zio e la nonna

Buio in scena per qualche minuto)

SCENA IV

Francischë. Sopraggiunge Rosalbë con Marisë

Marisë: Ting ting lu campanèllë

ha figghiastë Maria bëllë

e l'ha fattë 'nu bumménellë

l'ha missë nómë Salvatórë

Salvatórë a mmézë a' chassë

mamma mammë jì tèngħej fàmë...

R: Marisa, Marisa!

M: Chè iè, mammà?

R: Jannë a qua! 'Ntò sta'?

M: Mo' vènghë, ma'

R: E stàttë zittë, u vité ca zi' Francischë dòrmë?

F: No, lassëla sta'. Jì nén stèngħej durmènnë.

R: E sàccë, t'èvè vistë ca còccia calatë. Ha' magnatë alménë?

F: Sólë tu si' ménutë? E Guiduccë?

R: Guiduccë ancórë nè tòrnë da fòré. He purtatë 'a criatúrë do mèdèchë ca l'è sciutë 'nu sfogħi pí carnë.

F: E chè l'ha dittë u mèdèchë? Chè te 'a criatúrë?

R: Nèntë, l'ha fattë malë quàlche cosë ca ċha magnatë. Ma tu ha' magnatë? Né m'ha' rëspòstë prímë.

F: Tuttë a preoccupàrécë sè jì magnë o no! Nësciúnë më ddummànnë sè so' cuntentë o no.

R: Chè tè l'ima ddummannà a ffa? Cē védë ca sta' tristë. A me më dëspiċċë pë tte, ma c'u fa'. E' dëfficilë convincë a mammë e papà. So' bónë e charrë, ma certe vótë! Čha fa' pë fförzë cómë dicënne lórë e bastë.

F: Ma sàngħej dë Giudè! 'Nzuràrécë nè iè na cosë da nèntë! Pònne cumanda' sòpë a tanta cosë, ma no sopë 'a stu fàttë.

R: Tu ti' raggiònë. Nësciúnë tè capiscë cchiù dë me. Tu u sapë ca prímë dë spusarémë chë Guiduccë ténnevë simpatiè pë Cënzinë... Mammë e papà n'hànnë véluté sapè' e jì më so' spusatë chë Guiduccë ca lórë èvñevi capatë pë me. (Sospiro. Silenzio). Eppurë më so' truvatë bónë. E' lluuérë ca Guiduccë iè cchiù rròssë de me, però iè 'nu bónë crëstianë, më vo' bénë, nén më fa maiet mancă' nèntë, nén m'ha maiet datë 'nu šcaffonë.

F: E sínë, ma chë m'u fa' capi' chë 'sti parolë?

R: Te vojë fa' capi' ca fòrsë mammë e papà sàpènë scègliè mègħiġie de nu. Nu vèdīm sòlē 'a belliżże' e 'a giuvéntu, lórë...

F: Vèdènë sòlē i sòldë! Pë lórë esistë sòlē 'a rròbbé! Cómë sè stessèn murènnë dë fámë.

R: Ma lórë so' convintë ca u fànnë pu bbénë tóxi. Pëcchè n'u vu' capi' 'stu fattë? Oramaiè è inutélë ca tu cuntinuë a sta' 'ngagnatë chë tuttè quàntë. Rusenellë q'è fèdanżatë e tra dui misé cë spósé. Tu né pu' fa' pròprië nèntë. E' mègħiġie ca tè fa' capacitë pìnżé pë te.

F: C'he pēnza', c'he pēnza'... Ma caminé, vattinné... c'he pēnza'...

R: Sintë pë na vótë a mammë e papà. Vídë dë canòscë' a Tarésinë. Vídë sè cè sta na probabiltà. Fòrsë contrattànniè scùpré ca te' 'nu belliż carattér, fòrsë t'affezjoni... chisà... Putessèmè turnà tuttè tranquillë e cuntentë... Oramaiè Rusenellë ha fattë u scàgnë i nèllë... c'ha' jì facenni jöpérë? Fin'e mo' nén cè simé fattë maiet a ssénti.

ATTO III

SCENA I

Cummarë Ninèttë, cummarë 'Ntunèttë e Tarèsinë

C.N.: Cummarë, chë ténissë i cícë?

C.'Nt.: Füssë lu Ddiië, cummarë. L'ímë tuttë suméntatë.

C.N.: C'è permëssë?

C.'Nt.: Avàntë, avàntë! Tarësi, pìgghië na sèggië pë cummarë Ninèttë.

C.N.: Madònnë, quànta fastidië ca vë pëgghiastë.

C.'Nt.: Ma chë fastidië? Assittëtë, assittëtë.

C.N.: Chë bëlla figghië ca ténitë!

C.'Nt.: Pë 'stu fattë nén cë putimë lamëntà'. lè svuèzièvélë, bbunatë, fatiatórë, sparagnatórë. E pu' gëniósë chë tuttë.

C.N.: E quèstë iè 'a cósa cchiù bëllë. C'ha fa chë quilli 'ntummacúsë ca në spienë 'mpaccë a nësciúnë?

C.'Nt.: E sapissé quànta cosé ca sapé fa'. 'Ntà chasé fa tuttë cosé jèssë. Jèssë lavé, jèssë stíré, jèssé cuciné. E pu' nén féniscé maië dé lavá' e sciacquá'. Sapé cusci' e sapé rëpèzzà', pëccchè, cummarë, 'ntà 'sta chasé, stímë bbëduatë ca së na vunnellë nén c'è fattë pròprië vècchië, nén c'è jettë maië. Michë cómë fannë cèrtë crëstianë ca vannë sèmpë a nòvë e pu' fannë vëdè' ca so' tåntë pulëtinë. A pu', da quändë iévë piqquélë, l'he 'mparati fa' i récchiétillë, i cécatillë, a pàstë ca chitarrë, a mmassà' u pønë...

T: Ma', quandë la féniscë? Pëccchè në sintë chë té' da dicë' cummarë Ninèttë?

C.'Nt.: A sì, sì, ti' raggiònë.

C.N.: Cummarë, ji ténissë na cosé da dicë', ma stànnë i rècchië sùrdë.

C.'Nt.: Tarësi, va' nén pòchë da zia Marië e fattë 'mbrëstà' l'achë saccuralë, ca da mo' da mo' č'ha métë'.

T: Va bónë, mo' vajë.

C.'Nt.: Allórë, cummarë Ninè?

C.N.: Cummarë 'Ntunè, u fattë iè ca tu ti' na figghië da marëtä' e nu ténimë 'nu figghië da 'nzurá'. Allórë ji e Duminéchë imë dittë: "Pë Francischë ièssë bónë 'a figghië dë cumpà Nénuccë e cummarë 'Ntunèttë, Tarèsinë".

C.'Nt.: Quella fétentë, ha vútë saccë quànta domàndë e sèmpë quillë nò, quillë no, quill'avarëtë mènchë. Vúnë iè tròppë vascë, n'avëtë iè ciòttë, n'avëtë ancörë iè spënnatë! Eppúr ièvënë tuttë bëlli giuvénë a pòstë, c'a nu cë füssénë piaciútë. Saccë chë vannë truvannë i giuvénë de mo', u princpë azzurrë.

C.N.: Appénë a tàvélë, parlànnë ji e u pàtrë, imë numénatë a Tarèsinë, sùbbétë Francischë è statë cunténtë e ha ccuménzatë a díce: "Quand'ita ji' a parlà', e chë cë spëttë a ji' a parlà', jatë a parlà' sùbbétë". Inzòmmë č'ha sècchatë u córë.

Allórë ji he dittë, vistë ca Duminéchë 'ntà 'sti jùrnë sta sèmpë 'mbëcciatë e nén po' lassà', mo' më bbijë ji a parlà' ca màmmë, tåntë pë cë sènti', prímë ca cë metténë l'òménë pu mézë.

C.'Nt.: Ha' fattë bbónë! Stasérë, appénë ve' Nénuccë da fórë, sùbbétë ču fàccë sapé'. Ma t'u vòjë dicë già da mo' ji ca quillë cë térrà piacérë assà. Nu u canuscimë a cumpà Francischë e sapimë ca iè 'nu bónë vaglionë.

C.N.: Pë 'stu fattë, décènnë mancamèntë, l'ímë crësciútë cómë Cristë cumannë, bbunatë, fatiatórë, rëspëttusë. Basta díce' ca te' quasë trènt'annë e n'u sintë manchë andò sta.

C.'Nt.: Ma cèrtë, chë cë sta bbësognë dë díce' cèrtë cosé? 'Ntù paiésë i crëstianë cë canoscénë tuttë quàntë.

C.N.: Mèh, allórë facímë parlà' a l'òménë, pu' vëdímë s'i giuvénë cë piacénë e y'u fattë cë po' fa' ...

C.'Nt.: Stàttë spëñzéderatë ca u fattë cë po' fa' eccómë!

C.N.: Mèh, allórë cummarë, stàttë bbónë!

C.'Nt.: Allabbanórë! Allabbanórë!

SCENA II

Cummarë 'Ntunèttë e Tarësinë.

T: Ma' te' l'achë saccusalë. Zia Marië nê ténévé dûië, vúnë cchiù ròssë e n'avêtë cchiù finë. Jì m'he peggħiżtē quistë. Sàccë sé va bbónë.

C.'Nt.: Ménë, sínë, mittelë a llà. Quellë iévé na scúsé pë tè fa' lluntanà'. Cummarë Ninettë m'eva parlà' pròprië dë tè, pë quistë t'he fàttë jì'.

T: E c'ha dittë?

C.'Nt.: Ha dittë ca u figghié 'o' mmannà' da te. Ca u pàtré 'o' jì' a parlà' chë pàttetë. Tu chë dicë, tè piacessë spusarétë chë Francisché?

T: Ma nën iévé apprèssë a Rusenellé?

C.'Nt.: Cómë, apprèssë a Rusenellé? A mammë ha dittë ca nën védévé l'órë ca ménèvénë a parlà' chë nu, tàntë purtava furië.

T: Jì sàccë ca stévé da tanta tèmpë apprèssë a Rusenellé. Sàccë pécchë n'hànnë cumbénatë nèntë!

C.'Nt.: Ma nën sarà luuérë. Rusenellé c'è fèdanztatë chë n'avêtë.

T: Fòrsë màmmë e pàtré n'hànnë vútë piacérë.

C.'Nt.: O fòrsë nën cë l'hànnë vélutë da' lórë u figghié a Rusenellé. Lórë stànnë bónë, Rusenellé nën te' nèntë.

T: He ddumannà a Luciè, 'a cumpagné dë Rusenellé.

C.'Nt.: Cómë sìa sië, s''a màmmë è ménuté fin'a qua a parlà' dë 'stu fàttë, sègniféchë ca tra i dui giuvénë nën cë sta nèntë.

C.D.: Bonasérë cumpà Nénù!

C.Né.: Salútë, 'mpà Dumi.

C.D.: Tè sì ffacciata fórë jòjë, cómë sta u càmpë? Iè matúrë u ranë?

C.Né.: Sínë, ma è mèggħi spettà' n'ātu pàré dë jùrnë. Ca sta quàlche spighé ancórra tènérë.

C.D.: Dicènë ca sópë a rëstoccè hànñë già ccumènzat'a métë'. Ma u ranë në iè tàntë nutriti.

C.Né.: E quillë u tèmpë n'ha chiòvëtë pë nnentë do mésë d'aprili.

C.D.: E mo' 'o' sfottë i crèstian. Dicènë ca pë Sànta Cròcë aiirë ha fattë 'a rànñé ròssë cóme na nòcë e pu' ha scaréchata tant'acquë ca ċ'ha purtatë púr 'u ranë già trébbiatë ca stévé sópë a l'arië.

C.Né.: Pòvèrë crèstian! Č'hànnë vistë luà' a rrécotë da mmanë! Mo' va' tirë' n'avêtë ànnë mo', pë réċògħiè' n'āta vótë. Chë ħànnna magnà' 'stu vèrnë, 'a pàgħhié?

C.D.: C''u fa'? Quistë iè u bruttë dë l'arté di cafúnë. Vúnë fatijé da n'ānnë a n'avêtë e pu' bbastené cinchë ménuté dë mal-ġiettemp pë pèrdë' tuttë e u pòvèrë cafoné rumané chë l'occhi chíné e i mané vacàntë.

Ma mo' parlamë 'nè pòchë di fatta nòstrë.

C.Né.: Sèntimë, sèntimë. Muggħierem m'ha dittë già quàlche cosé.

C.D.: Nèntë, u vi', Francisché nòstrë te' già quasé trènt'annë e fussé iòrë ca ċe' nzurassë. Jì e Ninettë imxenżatë ca ièssë bónë figghieta Tarësiné.

C.Né.: E u giòvénë chë dicë?

C.D.: U giòvénë è cuntenté assà.

C.Né.: Ma Tarësiné dicë ca jissë vulévé a Rusenellé!

C.D.: Ma quandë maië, andò ma? Nu mo' iabbetamé avvuciné, eppúrë nën ġej simé maië ddunatë dë nèntë! E pu', n'ha saputë ca Rusenellé c'è fèdanztatë?

C.Né.: Cèrtë ca l'imx saputë, ma tè l'he vútë ddumannà' sólë pë fa' sta' tranquillë a figghiem; ha' vistë cómë so' i giuvénë.

C.D.: Ma cèrtē, cèrtē. Dillē ca po' sta' spénzédératē, ca Rusenellē nén l'è majé passatē pa coccē a Francischē. Ché jéssē nén ténimē nentē da spartē'.

C.Né.: Alloré sè sti problémē nén cè stannē, putimē parlà di fattē serië. Vu sapitē ca nu ténimē sólē a quèlla figghié e tuttē i rëcchèzzé sèmpē a jéssē hanna jí'. Pè mo' i dímē i pànnē a' la quinècè, cinchē mèliùnē dè dòttē, na vèrzurē dè vignē e dûié dè chiüsē.

C.D.: E nu püré, i fèmménē l'ímē già marétatē e tuttē quillē ca ténimē ču dímē a Francischē. Mè manténē na méza vèrzuré pè mè e 'a vignē, i vulivé e a térra vacantē so' i sóiē, cchiu 'a chasé ca l'ímē già ccattatē.

C.Né.: Alloré, sè nén cè stannē problémē, lunèdi ché vve', chiamè tuttē i fameliaré e dímē i parolé.

C.D.: Dópē dè 'nu paré dè sèttémènè putimē fa' l'entratē e tra 'nu paré dè misé facimē u matremóniè.

C.Né.: Nu ténimē già tuttē cósé pròntē. E pu', quandé vúnè è sècùrè di fatta sóiē, ha' visté comè cé dicé, i maccarúnè so' bbónè quandé so' còtté e magnaté. I cósé a llónghè pighiénè vízié

C.D.: Iè quillē ca pénzamé püré nu.

SCENA IV

Francischē – Tarésiné e 'Ntunètté

F: Bonasérè!

T: Bonasérè, bonasérè!

F: U vi', Tarési, t'he purtaté dui cerasé ca cè stannē maturànné.

T: Quandé so' bbèllé! Umh! So' püré dúcē dúcē.

F: Té piacènè, ah? Pucchaté ca ci stannē magnànnè i vucillé. A stènté iojé so' riuscíté a fa' 'nu mézé panaré.

T: Sàccé, sarà ca so' i primè frutté dè stagioné, ma a me mè piacénè assà.

C.Nt.: E sínè, ma mo' nén tè nè magnànnè assà, ancoré tè fannè mslé. Miuccié, l'annè passaté, iévé proprié u sabbétè dè San Saviné, č'ha magnaté tanta cerasé e pu' c'è sèntuté malamènté, iévé fatté u müssé niré, cé l'ha proprié visté brüté.

T: Ménè, ma'; nén sarannè mèncé mézé chilé quillé ca m'he magnaté. Ch'itè fatté fórè iòjé, Franci?

F: Ímè calaté 'a 'ntréscànè,(4) c'a vigné č'ha pumpià'. Cé védé 'nè pòché dè malatié.

C.Nt.: Quillé a' matiné cé sta sèmpé 'nè pòché d'umèdètà.

F: E tu c'ha fàtté 'stamatíné, Tarési?

T: He rézzelzt'a chasé e pu' simé sciúté a fa' 'a spésé.

F: Pè cucénà'?

T: Nò pè cucénà'. I cósé pè magnà' i ccatté mèmmé. So' sciúté ché mèmmé pè ccattá' i cupèrté.

F: Ma nén ténivé tuttē cósé prònté?

C.Nt.: Ma cèrté ca ténimē tuttē cósé prònté. Ímè rëcamaté i lènzolé, stanné chësciúté i cammiscé, ímè ccattaté i tuvaglié... So' rumasé sólē i lütémè cósé ca cé fanné proprié i lütémè jùrné: č'hanna fa' i matarazzé, č'hanna ccattá' i cupèrté, č'ha ccattá' a vèst'a zíté...

- F: A vèstè... Pòzzè mèni' pùrè ji a ccattà' a vèstè?
T: (arrossendo e senza guardarla) Ma chè dícē?
C.'Nt.: No, no, u zítè nén po' vèdè' a zítà vèstutè primè du jùrnè du matrèmònìè... pòrtè sfèrtùnè.
F: Dicē mo', u zítè ha sólè caccià' i sòldè?
T: Cè fa púrè asséntì'. Míchè i caccè tu! I càccenè màmmétè e pàtètè.
F: Cómè sía siè, sèmpè da stèssa chasè ièscènèl... Tè piacè 'a chasè andò imà ji' a iabètà?
T: Sínè, iè nè pòchè piqquélè, ma bbèllè... iè còmèdè anzè 'a 'nghianatè cu suppignè. Vúnè po' mèttè i 'mpiccè, po' spànnè' i pànnè...
F: A me m'è piaciútè 'a bèlla cantinè ca te' e 'a stallèttè dë quàrtè. Púrè u quartiérè va bónè. Speriamè ca jàmè d'accòrd ch'i vucinè.
T: E pècchè no? Sè vúnè cè fa i fàtta sóiè e nén cè va 'ntrécannè di fàttè dë l'àvètè, nè fa majè a sciàrrè chè nèsciùnè.
F: Speriamè ca Gésè Cristè cè dà fèrtùnè. Allà cè po' púrè iavèzà' sòpè e fa' n'àtu pianè.
C.'Nt.: Pè mo' va bónè quèllè. 'Nu pàssè a' vótè. A matónè a matónè iè fàttè Rómè.

PAUSA

- F: Mo' fàmmènè ji'.
T: Da mo' tè nè và'?
F: U vi', he ji' a truvà' a Mattié pè vèdè' s"o' mèni' a fatijà' da me quandè è crà.
T: Cómè iè? Stitè addrétè ch'i fatijè?
F: Nè stímè addrétè, ma c'íma spéccià' a fèni' 'a vignè ca c'ha carrà' u ranè.
T: Nén cè vi' cchiù stasérè?
F: Pàrè pròpriè dë no. C'è fàttè tardè; annàntè ca vajè e vèngħè!
T: Va bónè. (l'accompagna alla porta)

T'ha fattè i capillè iòjè. Mè piàcènè accusi. Tè stànnè bbénè. Pàrè cchiù bèllè...
Bèllè, bèllè!
Ma tu si' cuntèntè? Veramèntè?
Nèntè dë ménè! E m'u ddummànnè púrè?
Ji sapévè c'a te tè piacévè Rusènèllè...
Tànta tèmpè fa... quàndè ièmmè vagliùnè...
E mo' nén cè pìnżè cchiù?
Mo' pènzè a te...
Si?
Sil! (le accarezza i capelli)

ATTO IV

SCENA I

I due giovani e i loro genitori

F: Meh', Tarësi, dillë tu, quàli mubbilië tē so' piaciútē dē cchiù?

T: A me më so' piaciútē quillë du Surdillë, ca so' cchiù chiarë e ca tènnë tanta spècchië.

C.'Nt.: Sínë, sarànnë pürë bëllë, però è mègghië ca tè pigghië quillë dë nòcë scûrë de Baldinë. Ha' vistë cómë iévé ttammuratë l'armàdië. E pu' è mègghië ca so' scûrë. Na vótë ca nàscënë i figghië, ch'i pëdùccë, 'në póchë dë lótë, i mubbilië chiarë sùbbëtë cë malétrattënë e cë ràngechénë. Invécë quilli scûrë so' cchiù pràtëchë.

T: Ma a me i mubbilië nírë nírë e sènza spècchië në më piàcénë tàntë. A pu' a càmérë da lèttë iè già në póchë scûrdë pëccchè 'a fénestrë è strëttë e sta a murètchë.(5)

C.N.: Ma túttë quilli spècchië! U sapë quànta cachatë dë mòschë 'a stàtë! C'ha' sta' sèmpè apprèsse a' chasë! Cë stànnë tanta cósë da fa' specialmèntë quàndë nàscënë i criatùrë. E l'òmènë vònñë ièssë' iutatë!

C.'Nt.: Ménë, cummarë, quillë so' giuvénë e vònñë fa' dë còccia lórë! Së cë tròvénë malamèntë, lórë č'hanna pënzà'. Nu cchiù dë 'nu cunziglië në putimè da'.

C.N.: Sínë, cummarë, sarà cómë dicë tu, ma i sóldë i cacciämë nù e i mubbilië ch'ima ccattà č'hanna piacè pürë a nu.

C.'Nt.: Veramèntë, i sóldë pa càmérë da lèttë l'íma caccià nu, pëccchè 'a càmérë da lèttë tòccchè a' zítë...

C.N.: Ciò ch'è quèstë, vu vë capatë e vë pajatë 'a càmérë da lèttë e nu cë capamë e cë pajamë 'a stànzë da prànzë.

T: E ch'íma fa'? L'òcchië nírë e i cègghië pavunazzë? I' A càmérë da lèttë chiarë e modèrnë, quellë da prànzë scûrë e 'ntichë.

F: Ma', Tarësinë te' raggiónë! Lassëla fa' cómë dicë jèssë! Pürë a me më plàcénë i mubbilië c'ha capatë jèsse.

C.'Nt.: E secòndo te, jì e pàtëtë n'íma cuntà nèntë? 'Ntò è fénútë u rëspëttë?

T: Pë carétà ma', në iè mancànzë dë rëspëttë. U fàttë iè ca quàndë vedë quilli mubbilië, më ve' 'm mèntë u stépònë dë nonònnë; invécë jì vulèssë c'a chasa milië füssë dëvërsë da i chasë dë vèchhië. Mo' cë vvùsënë 'sti bëllë mubbilië chiarë chiarë, lùstrë lùstrë e sènza 'ntaglië ca tè ddëcrië a passà' a mappinë sòpë pë luvà' a pòvélë.

C.N.: Ma chë bëlla vvucatë ca si'. Già da mo' fa' ccusì. Ancorë nën të 'mpizzë e già ti' tàntë da dicë' e mìttë pürë a figghiëmë còntre dë me.

C.'Nt.: Ma cummarë, chë sta' dëcènnë? Quellë na parolë ha dittë.

C.N.: Lassamë sta' pë mo' i mubbilië. Mo' cë pënzamë 'në póchë e pu' dëcèdímë. Intàntë jam a capà' i lampadàrië.

C.'Nt.: Ma cómë cë pònnë capà' i lampadàrië e i tèndë së nën sapimë cómë so' i mubbilië?

C.N.: Me', quàndë è crà cë në pàrlë a fa' na cósë e n'avëtë. Bonasérë a túttë.

Tutti: Bonasérë, bonasérë.

SCENA II

Cummarë Ninèttë, cumpà Nënùccë, Tarèsinë, cummàrë 'Ntunèttë,

Comari vicine di casa

C.'Nt.: Madònnë chë nèrvë ca tèngħej! M'evë ménuté pròprië u vuliè dë tèrərlë i capillë a quèlla llà.

C.Në.: Stattë càlmë, nën jaġmè truvannë ccasjoni. Quistë so' picciolèzzë.

C.'Nt.: Nën so' nentè picciolèzzë! S''a chasè iè dë figghiémë, iè figghiémë ca ċha scègli i mubbilié e tütte u rëstë, no jessë!

C.Në.: E sinë, ma së quellë iè ccusi, ch'ima fa? Íma scumbënà u paréntatë? C''u fa? Nu sím da partè da fèmménë e íma ccagħia'.

C.'Nt.: Sinë, ma cèrté cosè cè pònñi seppurtà fin a 'nu cèrté punté!

C.Në.: I fèmménë! Vë ppēċċehat pë tutt i picciolèzzë!

C.'Nt.: Nën so' picciolèzzë. Lórë èssena rēngrażià a Diċċi ca cè 'mparéntenë chë nu, ca sím millé vótē cchiu ricchë dë lórë e quillè fannè tanta storië.

C.Në.: Nën fa nentë, nën fa nentë! Mo' facim spusà i giuvénè e pu' ci cantamè quattë.

C.'Nt.: E va bbónë, ma prèjémë a Gésë Cristë ca nën te' nentë da díċċi' sópë i pànni da zítë, ca sennò m''a màgnë ca lènghë.

C.Në.: Stattë càlmë, stattë càlmë! Ch'hanna díċċi' sópë a 'nu corrédë ca c'è custatë 'nu puzzi dë sòldë?

C.'Nt.: Speriamë ca ténissé raggiònë tu!

T: Ma', tè piacé cómë he ggustaté i soprammòbélë? E questa cuperté l'he sghieċċa 'nè póchë? E i tiellé andò l'he sestëmà?

C.'Nt.: Mittelë sópë a ddù banchetell. Prímë i rótë, pu' i tiellé e pu' i maramitté e i sartanië. I cuperċhié sbaljjiell atturni atturni.

Comari: C'è permessë?

C.'Nt.: Trascítë, trascítë! (a parte) So' già ménuté i crëstianë.

Comari: 'Onnë chë bellù corrédë! Ma quanta bellié cosè ca ditè a' figghia vöstrë!

C.'Nt.: Nu sólè na figghié ténimé. Pécchè íma sparagnà?

I Comare: Ma chë pilé dë lènzolé!

II Comare: E quàntè so' bellié 'sti cammisiċċe?

III Comare: E i servizi da tavélë?

I Comare: Gesù, Gesù! Vitè quanta strofinaccé da cuciné!

II Comare: E i ncappetté? Mäi vistè tanta pruvvisté dë ncappetté. Dúi bústë chínë chínë. Ha' vògħi a spànni rröbbi!

III Comare: Mämmè quanta sciugamanë!

C.N.: E' permessë?

Comari: (a parte) Iè ménuté 'a sòċċer ca famiglié du zítë.

C.'Nt.: U vi', cummarë pròprië mo' imé fénuté dë stérà e ffilarà i pànni. Tütte fatté a mani da me e récamaté da Tarèsinë.

C.N.: Cèrtë so' bellié (si avvicina, tocca, valuta). Però 'sti rēchamë më pàrënë 'nè póchë zafacchë. Tröppi punti pién! A rëtēcillé e u punti ombré so' cchiu dleħċhaté e fannè cchiu bellié!

C.'Nt.: Siné cummarë, ma cè sta a chi piacé na cosè e a chi n'aveté.

C.N.: Pë carétà! Ji nè vulévë míchë trédecà'. Ilev tanti pë díċċi' ca ji, pë figghiémë, he scilté 'n-àtu tipi dë rēchamë... Quistë fuissén i cammisiċċe? Fàmm iġħieċċa' qualche d'unè. Ah, ccusi ité fatté i mānċeh. Sènza puzenetté 'm bōndé? (6) Ché so' tütte dë na mésuré o ité fatté l'aveté 'nè póchë cchiu larié?

C.'Nt.: Cèrtë ca imé fatté qualche d'unè 'nè póchë cchiu larié! Sè Tarèsinë cè 'ngrassé 'nè póchë?

C.N.: Qualche d'unè soltanté! Èveta fa' 'nè münni cchiu larié! N'u sapitè ca quandé na fèmménë cè spósse, cè sdellasciċċe?

C.'Nt.: Ehié! Cè sdellasciċċe! 'Ntë sì! Ché cosá iè?

C.N.: Pécchè nén iè ccusi quandé vúnè ccattë? (7)

C.'Nt.: Da mo' finē a ntànnë! Së n'i vannë cchiù quistë, cë fa l'èvëtë!
 C.N.: Pécchè figghiémë te' sòldë suvèrchië?
 C.'Nt.: E chi tè dícë ca cë l'ha fa' figghiétë?
 C.N.: E va bbónë ti' raggiònë tu. (pausa).
 Però iè 'në póchë rùzzë 'stu cèlestrónel! So' tàntë bëllë i rròbbë biànchë. Sënnò pécchè cë chiamë biancheriè?

C.'Nt.: U chélórë cë l'ha scèltë 'a zítë.
 C.N.: Së l'ha scèltë jèssë c'i pùzza góde' chë na bbóna salútë.
 C.'Nt.: Cèrtë ca l'ha scèltë jèssë. Jì nén tenghë 'a bbëtùdënë dë dëcídë' pë fòrzë jì puré pë figghiémë. Chi l'ha vusà' i cósë l'ha capà'. A nu, dòpë ch'ímë pajatë, chë cë n' 'mpòrtë? Lórë č'hànnà pénzà'.

C.N.: Dicë mo' tu? Pécchè miné 'stì bbòttë? Së sta' pénzànnë e' mubbilië, pírdë tèmpë. Jì n'he cagnatë déié e nén tenghë nesciúna 'ntenziònë dë fa' quillë ca dëcítë vu.

T: (con tono piagnucoloso) Ma alloré m'he truvà' annàntë a l'òcchië pë tuttë 'a vita miilë quilli casciúnë scûrë scûrë!

C.'Nt.: Ma chi tè l'ha dittë? Tu nén tè n'ncarécànnë. Iè sciútë mo' c'ha cumandà' jèsse.

C.N.: E chi ha cumandà'? Ha' cumandà' tu? Ma vitë c'hànnà sènti 'sti rëcchië miilë! Ma chi stévé moië a pénzà', ca parèvénë tàntë gèniùsë a prima rruatë! Fànnë tuttë accusi. Quàndë č'hànnà 'ngrampà' 'n'ómë, so' tuttë muiné e cumplémèntë, dòpë ca cë l'hànnè 'ngrambatë, tè šcàffènë na càvëcë e tè mànnënnë o' paiesë dë Pulécenèllë!

C.'Nt.: Ma chë sta' dëcènnë? Chë chi cë l'ha' tu?

I Comare: Ménë, cummarë, stàttë zittë cummarë ca nén iè nèntë.

II Comare: 'A mèggia cósë iè 'a càlmë, cummarë Ninè. Së cë parlië ca càlmë cë rësolvè ògni cósë!

III Comare: U vi', sta ménènnë cumpà Nénuccë. Ménu malë, menu malë.

I Comare: Gràzië a Ddiïë sì' rruatë pròprië mo'.
 C.N.: Pécchè ch'è succèssë?
 I Comare: Nèntë, u vi', stèmmë vèdènnë i pànnë da zítë: quànta bëllë cósë ch'ítë prèparatë pë Tarésiné.
 C.'Nt.: E quèsta qua c'è missë a parlà' n'ata vótë dë mubbilië e ha fàttë chiagnë a figghiétë.
 C.N.: Ancoré chisà! A madëma Ténériné!
 C.'Nt.: 'A sintë cómë pàrlë? A šcàttë a šcàttë.
 C.N.: Ma pécchè? 'Stì fèmmënë so' sèmpë pròntë a fa' dë 'nu pilë 'nu travë. Ma pénzatë cchiuttostë a fa' 'a cavèzettë e i cósë importàntë facitèlë fa' a l'òmènè.
 C.N.: Tu, jatë a fa' 'a cavèzettë l'ha dicë' a mèmmëtë, a muggièrëtë, a figghiétë, a sòrdëtë, a nononnëtë e a tuttë quàntë në ti' turnë turnë, no a me! Ha' capitë?
 C.N.: Ehiè! Làssa sta' i mortë ca so' mortë e pàrlë ch'i vivë! Mo' vajë a truva' a cumpà Duminéchë. Chè quèsta qua nén cë po' pròprië parlà'. C'è 'mbustë cómë 'nu cavallë dë carròzzë. Iè pròprië luuërë cómë cë dicë ca na fèmmën'e na pàpèrë hannie 'mbustë tutta Nàpèlë.
 I Comare: Sínë cumparë, fa' bbónë. È mèggħiè ca cèrtë quistiónë i rësolvènë l'òmènè; ancoré c'essa 'mpëccià' l'accè!
 C.N.: Nén iè pròprië accusi. 'A quèstiónë iè natë pròprië de' mubbilië. 'A signorina cianciósë vo' i mubbilië modèrnë lùstrë lùstrë e chinë dë spècchië. Pènzë solè e' scèmarië e no e' cósë sèrië!
 C.'Nt.: Ma pécchè pènzë e' scèmarië? Mo', secòndo te, tuttë quillë ca cë pigghiènë i mubbilië accusi so' scémë?
 C.N.: Dë quillë ca fànnë l'èvëtë nén më n''mpòrtë nèntë! Bastë ca va drittë u fumè du fucarilë miilë. Quistë so' cósë ca cë ccàttènë sóliè na vótë dintë 'a vitë e č'hànnà ccattà' i cósë bbónë, ca dürènë e no i bëbbellë ca fànnë lùstrë.
 C.'Nt.: Ma chi t'ha dittë ca i mubbilië modèrnë hànna durà' póchë? Capiscë tuttë cósë jèssë, l'ima fa' fa' u sinéchë da Prétë.

C.N.: Né iè questionē dē capl', è questionē d'interessē! L'òmènè quandē vannè appèssè a na fèmmènè cē 'nféssiscènè e i pònnè vutà' e gérà' cómè vònne lórè. So' l'anzianè c'hanna ténè' l'òcchiè rapèrtè e hanna cuntrullà' s'i cósè prumissè vènnè veramèntè datè!

C.'Nt.: Pecchè chè ti' da dicè'? Nén stímè dènnè a figghièmè tütte quillè ca cè vò e pùrè u rèstè?

C.N.: Quistè iè quillè ca c'ha védè'. Tàntè pè cumenzà' nén cè sta 'a cavèdarè dē rasmè, mánchez u farénarè pè cèrnè 'a farinè, 'a palèllè pè rëvutà' u fochè, 'a fercènèllè pu pønè còttè, u forchettónè...

C.'Nt.: Veramèntè quisti cósè tocchènè o' zítè.

C.N.: Zítè e zítè! Quànta stòriè! So' sólè scúsè, quèstè iè 'a vèrdà. Vu ítè primè prumissè marè e mùnnè e mo' facitè védè' ca vè tèrstè 'a cavèzèttè.

C.'Nt.: Nu cè tèrmè 'a cavèzèttè? A me mè pørè ca v'a tèrstè vu. Nu ímè spésè 'nu sàccè dè sòldè pè 'stu corrèdè ca nén cè féniscè maiè, vu ítè ccattatè sólè dui pørè dè màgliè e quàlche maccaturèllè. E ténitè pùrè u curàggè dè mèni' qua e mettè' u llècc'hè!

C.N.: Ma figghièmè iè 'nu fàccè dè giòvènè!

C.'Nt.: Embè? Chè sègnifèchè mo' 'stu fàttè?

C.N.: Sègnifèchè ca ita rëngrazià' a Ddiìe ca vè lustè 'a figghiè d'annàntè.

C.'Nt.: Nu n'a ténimè nèntè sòpè u stòmèchè.

C.N.: Allòrè rumanitèlè pè pòstè dè vùttè, quèlla brùtta cambialè ca ténitè.

T: Ma jì mo' chè cè c'èntrè? (è scoppia in lacrime)

C.'Nt.: Cambialè a figghiamè? Ma vu nén sitè mánchez 'a lótè dè sòttè i scàrpè!

C.N.: Ma jetèvinnè vu e quèlla scègnarèllè ca nén cè mánchez accadévé avvucinè a Francischè miìè.

C.Né.: Bèllè bèllè cummarè, mo' sta' offendènnè tròppè. Ténitavillè charè charè 'stu figghiè vòstrè, ca a figghièmè cè pènzèmè jì e 'a màmmè.

C.N.: E cèrtè ca vu c'ita pènzà'. Figghièmè è màsquèlè e n'ata zítè c' a tròvè da quandè è cra.

I Comare: Ménè, cumpà Nènù, passamè sòpè a 'sti parolè.

II Comare: So' cósè ca cè dicenè 'ntà quàlche mumèntè dè supèrbiè, ma nén cè pènzènè addavérè.

C.'Nt.: Chè gèntè, c'hanna mèni' a offèndè' finè e dindè. Hànnè fàttè chiagnè' a figghièmè.

III Comare: Cèrtè vu ténitè raggiònè, ma c'u fa'? U malè pàssè iè andò u truvè. (escono tutti tranne Tarèsinè, cumpà Nènùccè e cummarè 'Ntunèttè)

SCENA III

Tarësinë, cumpà Nënùccë, cummarë 'Ntunèttë, sopraggiunge Francischë

F: Chë iè succèssë?

C.Në.: Väč' u ddummànnë a màmmëtë!

F: Chë č'he ddumannà? Pëccchè Tarësinë chiagnë? (Tarësinë lo guarda e scappa sempre piangendo)

C.N.: Iè rrustë u giuvénón da màmmë.

F: Ma chë sègniféchë?

C.Në.: Sègniféchë ca tu da qqua të n'ha' ji' e 'nta 'sta chasë n'ha' mèttë' cchiù pédë.

F: Ma pëccchè?

C.'Nt.: Va' të truvë' na giòvénë ca c'accadë a sta' chë te, vistë ca figghiémë të fa scumpari'.

F: Tarësinë andò sta? Facitëmë parlà chë jèssë.

C.'Nt.: Të la sólë nzunnà'

C.Në.: Da quistu mumèntë nën cë canuscimë cchiù. (chiudono la porta. Francischë rimane impietrito)

ATTO V

SCENA I

Francischë e Rusènèllë

F: Ué, Rusènè!

R: Cómè iè, Franci? He sapútë quillë ca iè succèssë e më dëspiacë tåntë.

F: Maiè quàntë më dëspiacë a me. Símë jútë gémëntànnë i crëstianë e ímë pèrzë sólë tèmpë.

R: C'u' fa? Nën sì' né u primë e né u lütémë ca uàstë 'nu matrëmònië.

F: Tüttë pë màmmë e pàtëmë. Nën të pòzzë díce' quànta sciarratòrië c'he fàttë, ma nën č'he pétutë ièssë' da sòpë. Èvéna cumandà lórë, lórë sapèvénë quèllë ca cë vulévë pë me. C'è vistë bbónë com'è jutë a feni'. Pë 'nu forchettónë, 'a bëlla vaglionë è dëvëntatë 'nu móstrë, jèssë chë tüttë 'a famiglië.

R: Cèrtë ca më dëspiacë pròprië pë tüttë quàntë, pa màmmë e pu pàtë ca è'hannë vistë dësprézzà 'a figghië e pë jèssë pròprië. Nën č'a mérëtavé quèllà finë!

F: Ma mánchez ji më 'mmaggënsavé ca č'éva ji' a fa' mònëchë.

R: Cèrtë ca màmmëtë è statë pësàntë! E pu 'a fèvûrë c'ha fàttë annàntë a tanta crëstianë! Arrà pënzatë ca túttë quilli cumplémëntë e ciàncë dë primë ièvénë sólë pa rròbbë e no pë jèssë

R: U fàttë iè ca pi crëstianë dë na cèrta età esistë sólë 'a rròbbë. Ma ji në vòjë sapé' cchiù nèntë da rròbbë e dë chì 'a te'. Ji t'he fàttë mën' qqua pë të ddumannà' së të n'u' mën' chë me.

R: Ma ji stèngħë fëdanzatë! C'hanna díce' a pu' màmmë e pàtëmë?

R: Ancorë chë màmmë e pàtëmë? Dimmë sólë na cosé: të piacèssë passà' tuttë 'a vitë chë me?

R: E m'u ddummànnë pürë?

R: Allorë cra matinë, primë ca cë fa jùrnë, vajë a pigghià' 'a zappë fòré e pu' ièscë għ mméz 'a chiazzë a truvà' 'a jurnatë. Tu va' da Biasinë, fàttë dà' a crëdènz na

mmassànnë dë farinë e mmassë ‘në pòchë dë panë. Cómè vité, nén ténimë bësògnë dë nësciúnë pë ièssë’ cunténtë e felicë.

NOTE

ATTO I – scena II

(1) Ossi con polpa di maiale conservati sotto sale in un grosso vaso d'argilla smaltata (dal greco classico càntharos)

ATTO II – scena I

(2) Piccolo silos in muratura in cui si conservavano le provviste di cereali e legumi

ATTO II – scena III

(3) Leggi proprio “jazz”: musica dal vivo suonata nelle feste in famiglia da suonatori locali

ATTO III – scena IV

(4) Sistemare i tralci della vite sui filari

ATTO IV – scena I

(5) Dicesi di una casa esposta a nord e perciò non soleggiata e sempre all'ombra (= muréié)

ATTO IV – scena II

(6) Polsini in genere ornati con merletti

ATTO IV – scena II

(7) Partorisce

PERSONAGGI

Francischë nën iè bbónë a fa' u 'nzurëttë

(*e nën iè bbónë mànchë chi l'ha llatt. stë*) (*)

Commedia in 4 atti

Francischë	(protagonista)
Rusënèllë	(moglie di Francischë)
Cummarë Lucièttë	(mamma di Rusënèllë)
Cummarë Ninèttë	(mamma di Francischë)
Cumpà Duminèchë	(padre di Francischë)
Zì 'Ntònië	(zio di Francischë)
Nonna	(di Francischë)
Scèlla Luègèllë	(prozia di Francischë)
Tuccë Mattiùccë	(marito di Scèlla Luègèllë)
Mattéië	(amico di Francischë)
Jemmùccë	(amica di Rusënèllë)
Jolàndë	(vicina di casa di Cummarë Ninèttë)
Cummarë Marièttë	(vicina di casa di Cummarë Ninèttë)

(*)Citazione da una nota canzone popolare

ATTO I

SCENA I

Francischë e Mattiéi (lavorando in campagna)

F: (canta) "Il figlio del signore della Valle
s'innamorò della bella Giannina
aveva il petto grosso e anche le spalle
sembrava un'appetitosa contadina!

Aveva il mappamondo grosso e tondo..."(1)

M: Cómē cē védē chi sta cunténtē! Dicē bbónē u pruvèrbi: "Chi te' bëlla mugghiérē sèmpē càntē ..."

F: (interrrompendolo) e chi te' póca munétē sèmpē còntē".

M: Inzòmmē cómē tē la pàssē da 'nzuratē?

F: Dë Rusénellë so' cunténtē assà, nè më putévè capétà' na fèmmëna mègghié. Cē vulimë 'nu bbénè pàzzè e jómë d'accòrdè sópè a tuttè cósè. Però iè bbrùttè ca simè rumasé súlè súlè, sèmpē e sólè jì e jèssè.

M: E sàccè, da quandë tē sì' 'nzuraté t'ha' tèraté i pòntè e nén tē fa' védè' cchiù. Në jiscè maiè a' sérè!

F: E cómè fàccè? Rusénellë sta sóla sólè tuttè u jùrnë e 'a pòzzè lassà' maiè sólè púrè a' sérè?

M: E cómè maiè stítè sèmpē súlè? Va bbónë ca cē sapévè pë mèmmtè e pàtètè, ma mènchë ca famigliè dë jèssè contrattatè?

F: Macchè! Quillè nè më vònñè sènti" mènche numènà!

M: E pècchè?

F: Prímè dë tuttè pècchè mèmmè quasè tuttè i jùrnë cē mèttè sópè a' schalè da pòrtè e spàrlè còntré dë me, còntré dë Rusénellë e còntré 'a famigliè dë Rusénellë. Quillè ca iàbètènè accòstè, sèntènè tuttè i jùrnë 'sta canzónè e cē rràjènè cóme cchè. A pu' cè l'hànnè chè me pècchè dicénè ca jì l'he rrubbatè 'a figghiè, ca stévè già prumissè a n'èvètè e lórè hànñè fattè na brùtta fèvûrè pùrè ch'i pétraiùlè.

M: Ménè, quandë nè vànñè truvànnè. Quillè ch'è statè è statè. Mo' hànna pénzà' ca oramaiè sítè marítè e mugghiérè e c' hànna sólè rassègnà'.

F: N'u crèdè jì ca c' hànna fa' capçè!

M: Ma sì, lassa passà' n'atè pòchë dë tèmpè, pu' vidè ca cè càlmènè, soprattuttè sè nascè quâlche criatùrè...

F: Veramèntè sta zì 'Ntòniè ca sta facènnè dë tuttè pë cè fa' fa' pacè, parlànnè na vótè chè pàtèmè, na vótè chè mèmmè, ma finè e mo' n'è succèssè nèntè. Chi sà?

SCENA II

Cummarë Ninettë e cummarë Mariettë

C.M.: Cummarë Ninè, chè dícë, ci putíté da' púrë quist'annë décë cabbièttë dë pëmmédörë pë fa' a sàlzë?

C.N.: Sàccë, u vi', he ddumannà' a Dumìnèchë stasérë, quandë ve' da fórë.

C.M.: L'annë passatè so' rumasë tànë cùntentë! I pëmmédörë hànne fruttatè assà, cchiù dë décë litrè a cabbièttë e pu' a sàlzë iévé ròscia ròscë e dócia dócë.

C.N.: Embè, i pëmmédörë ièvénë matûrë e pu' so' sènza ddacquatë. Quilli ddacquatë so' bëllè e nutritë, ca tè fànnè pazzia', però quandë i va' a cócë', so' tuttë acquë e poca fruttë.

Comùnqué ji nén t'u sàccë dícë' sè t'i putím da' púrë quist'annë. Quillè Dumìnèchë è rumasë súl a ménà annàntë i térrë e ha missé sólë a ràscë pë nu. Sè cë vvànzénë, t'u facím sapè'.

C.M.: Ménë, cummarë, facitèle fénútë na bbóna vótë. Quàndë u lustë quist'òdië? Cómë so' júta jútë i fàttë, Francischë t'è sèmpë figghië.

C.N.: E sínë, cummarë, jissë m'è sèmpë figghië, ma púrë ji so' sèmpë 'a màmmë. E chè rëspëttë ha vútë jissë pa màmmë e pu pàtrë?

C.M.: Ma, cummarë, ch'eva fa' ddù pòvèrë vagliónë? C'è fèdanzatë chè Tarèsinë, cómë vulivè tu e maritêtë, évë lassatë pèrdë' a Rusènèllè púrë s'i piacévë, quandë c'è statë 'a sciarrotoriè jissë màncë c'è stévë, chè colpë te' Francischë s'u paréntatë c'è uastatë?

C.N.: U paréntatë c'è uastatë pèccchè jissë, u jùrnë apprèssë cë n'è fèjutë chè Rusènèllè. Chè iévé scuppèttatë iévé. Nén putévë spëttà' quâlche jùrnë ca i cósè c'è ggiustàvènë?

C.M.: Eh, n'u crèdë ji ca i cósè c'è putèvénë ggiustà', 'a màmmë e u pàtrë dë Tarèsinë c'è so' ntésë tròppë currívë.

C.N.: Éeehnë, ma chè iévé succèssë? Ca ji na parólë l'évë dittë.

C.M.: Eh, si, na parólë! L'ha' dësprézzatë 'a figghië annàntë annàntë, ha' dittë ca iévé na cambialë, ca nén c'è ccadévë avvuciné a figghiètë, ca iéva rumanè pë pòstë dë vùttë.

C.N.: E sínë, ji më iévé rrajatë e më so' scappatë i parólë. Vúnë però nén c'ha ppèrlia' tròppë.

C.M.: Ma màncë tu t'iva ppèrlia' tròppë sòpë 'a sètèllë, u forchettónë, a fèrcenèllè du panécottë... chè dda fàccë dë dótë ca ténévë Tarèsinë, si' jútë a cércà' pròprië u pilë dintë a l'òvë.

C.N.: Ma sàccë, secòndo tè, ji m'éva sta' zittë? Ma allorë chè c'è fànnè vëdè' a fa' i pànnë da zítë? E 'a sòcèrë n'ha cuntrullà' tuttë cósè pë l'interèssë du figghië?

C.M.: Cèrtë iè ca 'Ntunèttë e Nénuccë stànnë mòrtë, stànnë. Na figghia sólë ténévénë e c'è jútë a chiúdë' ntà 'nu cummèntë.

C.N.: Ma 'a colpë iè púrë 'a lórë, ca l'hànnë cianciatë bbónë e mègghië. Quellè, chè tè cridë, ha fàttë 'nu capriccë: vu nén më ténitë cùntentë e ji më nè vajë. Peggé pé jéssé. Sè dímë tuttë quist'ällë e' figghië, andò jàmë a fèn'? Lórë hànna capì' ca hànna rëspëttà' quillè ca so' cchiù ròssë dë lórë e bàstë.

(Pausa)

C.M.: Mèh, fàmmènë ji'. Stammatinë hè mmassatë e mo' he ji' a caccià' a pastë, ca sarà già crësciutë.

SCENA III

Cummarë Ninèttë, cumpà Duminéchë, zi 'Ntònië. Poi cummarë Lucièttë.

C.D.: Sínë, 'Ntò, ji t'he capitè, u sàccë ca l'intenzionè tolè so' bbónë, ma nu, quillu sgàrbë, nén c'u spéttàmmë da jissë. Ha vélutè fa' dë còccia sóiè? E mo' cë rrangë. Së cë füssë spusatè cu bbónë e c'avessë datè onórë a me e a' màmmë, a quist'óre ténnessë sòldë, chasë, térrë, mubbilië, traínë, némalë e tuttë i ttrèzzë.

C.N.: E invécë tenghè na pénë, tenghè! M'hannë dittë ca figghièm dòrmë sòpë u saccónë dë pagghië, 'ntà 'nu lèttë ch'i trispètë (2) e sènza fèrratùrë. Ca dintë a' casarèllë andò iàbètènë te' sólë na bbuffettellë, dúi sèggë cu funnë dë pagghië, 'a fazzatoré pë mmassa' e 'a furnacèllë pë cucènà'. Chi më l'éva dícë' a me ca figghièm éva fa' 'sta fèvûrë? E tuttë pë cë pègghià' a quèlla jàtta mòrtë, ca parévé zitta zittë e invécë ha fattë i fattë.

Zi 'Nt: Ma qqua, sèntit a me, itë sbagliatë vu. Francischë vulévé a Rusenèllië e vu cë l'èvèta fa' pigghià', accusi nén füssë succèssë nèntë e a quist'óre stèvètë tranquillë dintë a chasë.

C.D.: E sì, ma tè parévé belli a te, ca nu èmma caccià' tanta sòldë e u scarparë cë n'éva scì' liscë liscë?

C.N.: A vèrdà iè ca nén è statë figghièmë a mettë l'òcchië sòpë a' figghia lórë, ma so' statë lórë ca hànne missë l'òcchië sòpë a figghièmë milië. (A voce alta) Quilli mòrtë dë famë, c'èvèna mén' a luvà' i rèppelè a' trippè a' chasa milië, c'èvèna luvà'.

(Esce di casa cummarë Lucièttë)

C.L.: Bbadé a cómë pàrlë tu! Mòrtë dë famë cë l'ha' dícë' a màmmëtë e no a nu. Nu ímë sèmpë ténutè da magnà' e da vévë a soddisfazionè e nén símë ménutë maiè a' chasa tolè pë 'nu stòzzë dë panè!

C.N.: E intàntë a figghièmë nén l'itë lassatë.

C.L.: E' statë figghiètë ca n'ha lassatë a figghièma milië, ca stèvë già fidanzatë e sè jissë n'a jévé a gémëntà, stèssë spusatè chë tåntë onórë. (Pausa)

A pu', cë fannë pùré a ssénti! O' figghië nè l'hànne datè nèntë, né na lirè nè 'nu pàré dë cavèzettë nè 'nu pèzzuchë dë sèggë. Sàccë chë cë crèdènè 'sti cafuncillë da trè

sòldë. Tènnë ancorë i pítë vrítte dë lótë e chë na casarèllë e 'nu pèzzatèllë dë vigné ca c'hànnë fattë, cë crèdènè ca so' rruatë 'n célé sènza schalë.

C.N.: Ma sintè chë lèncaccë! Mo' sè vèngħë a llà, t'i scioppè tuttë quàntë quilli quàttè pilé ca ti' n chapé.

C.D.: Mèh, bástë Ninè, rētirétë dintë! Ch'ima fa' iòpérë?

Zi 'Nt: 'Sti sciaratorië nén c'hànnna fa'. Quillè oramai fannè partè da famiglië e sè tu dícë quisti parolè, iè cómë sè pègghiàssë 'a lótë da 'n tèrrë e t'a ménassë 'm baccë.

SCENA IV

Cummarë Ninèttë e la nonna

Nonna: Ué, Ninè, chë fa'?

C.N.: Stènghë rézzèlannë 'a chasë. E tu d'andò vi'?

Nonna: So' sciútë a mézë a' chiàzzë pë më ccattà' 'në póchë dë pëscë da fa' frittë. U vi', he vúta fa' a sciàrrë cu pësciaiùlë! Jì vulévë soltàntë cinqùanta lire, ma quillë m'ha vélutè da' pë fòrzë mézë chilë. E chàrë ca l'he dittë ca iévë assà, ca jì so' sóle, quillë m'ha rëspòstë: "Chë t'he da' chë cinqùanta lire? He 'mbrattà' sole 'a càrtë?"

C.N.: Ménë, chë fa? Ha' vistë ca cë jèttënë?

Nonna: E sì, l'ata vóte n'he fàttë a tèmpë a magnaramillë tuttë quàntë e he vúta jèttë' bëlli dúi, pécchë c'èvènë 'mbaliénutë.

C.N.: E tu pécchë l'ha' fàttë 'mbaliuni e nén të l'ha' magnatë?

Nonna: Ma síne, jì ògni vóte ca magnavë, më pëgghiavë na fèllë dë pànë e 'nu pescëtèlli. Ma n'he fàttë a tèmpë a fénirèlë.

C.N.: E pëfòrzë cu pànë të l'iva magnà? Nén t'i putivë feni' sènza pànë?

Nonna: E míchë so' lècchinë jì.

C.N.: Mèggië ca l'ha' jèttatë 'ntà mènnèzzë allorë.

(Pausa)

Mèh, l'ha stèpøtë tuttë i rròbbë pu mërtórë?

Nonna: Sínë, he missë tuttë cosë 'ntà 'nu šcatèlë: 'a vèstë, u suttaninë, u maccatùrë, i cavèzèttë, 'a crónë dë Gerusalèmmë e pùrë u cavézunèttë ca m'ha' chësciútë tu. Ma prime dë stèpàrèlë, më l'he mësuratë.

C.N.: Ah si? E comè të va?

Nonna: Më va bbónë. Sóle ca quàndë më chalë, më cchiàppë 'në póchë addrétë.

C.N.: 'Ntë si! Quàndë të chalë! C'ha' jì' zzappà' i favë a l'àtu mùnnë?

(Pausa)

Nonna: A pu' so' passatë a vèdè' 'në póchë chë fa scèlla (3) Luégèllë.

C.N.: E chë fa?

Nonna: Cummàttë ca prëssionë. C'ha pëgghià' tutt'i matinë u salë 'nglésë e díce sèmpë ca i tòzzèlë 'a còccë. Jì l'he dittë ca cë vò' paciènzë. Ch'u' fa'? L'annë cë stànnë e i dëfèttë so' trasciútë. Cummàttë tàntë jì chë 'stu rëmòré 'n chapë, chë 'sti pítë ca quàndë caminé pàrènë dui màttèlë dë rëstòcc. (4). 'Sta vòcc'hë a pu', è sèmpë iàrza iàrzë!

C.N.: Ma së tu nén t'u' mèttë' a dëntérë?

Nonna: A quèsta iètä? Tènghë cchiù dë sëssànt'annë e m'he mèttë' ancörë 'a dëntérë?

C.N.: E sàccë, chia iè ca rumänë sènza dintë, i giuvènë o i vecchië?

(Pausa)

E Tuccë (5) Mattiùccë cómë sta?

Nonna: Tuccë Mattiùccë iévë sciútë a fàrècë na camménatë. Iòjë, nén tàntë cë sèntévë bbónë e nén c'ha vútë jì' a ffacciàrècë fòrë, mànc'hë pë ccòggħiè dui fíchë ca cë stànnë tuttë sprècànnë.

(Pausa)

Mèh, fàmmènë jì' mo', ca sènnò ve' meziùrnë e nén iè pròntë da magnà'.

C.N.: E pécchë, së pàssë meziùrnë, nén cë po' magnà' cchiù?

SCENA V

Zi 'Ntoniè, cumpà Dumìnèchë.

- Zi 'Nt: Dumi, Dumi, dicciacillë tu a cummarë Ninèttë, avvisë pûrë a figghiëtë: iè mòrtë Mattiuccë!
- C.D.: Ma chë sta' dècennë? Jì aîrë č'he parlatë, stëvë tåntë bbónë!
- Zi 'Nt: Sínë, è mòrtë dë sùbbëtë, ha vútë 'nu tòcchë, n'attàcchë cardillë!
- C.D.: Mèh, bbiëtë tu, allórë, ca mo' ménimë tÙttë quântë pûrë nu.
- Zi 'Nt: Chë cë l'he díce' jì a Francischë, a' mugghiérë e 'i sòcérë?
- C.D.: No, no, nën të zzardànnë, ancorë jàmë pë lütë e truvamë sdërrúpë. È mègghië ca ddummànnë prímë jì a mugghiérëmë së cë te' piacérë oppurë no.

SCENA VI

Scëlla Luëgèllë, la nonna, cummarë Ninèttë, cumpà Dumìnèchë, zi 'Ntoniè, le vicine Jolanda e cummarë Marièttë.

- C.N.: Zia Luëgè, ch'è successë? Cóm'è statë?
- Sc. Lu: Zia tóïë, ha' ntésë 'a nuvëtà?
(cantilenando) "Chë bëlla nuvëtà ca c'è dittë iòjë 'ntù paiesë, fratë miië, fratë miië."
- C.N.: Mammë m'ha dittë ca Tuccë Mattiuccë iévé sciútë stamatinë.
- Sc. Lu: Sínë, zia tóïë, stamatinë nën c'è jútë fórë pëcchë nën cë la sëntevë. Ĉ'ha fattë na camménatë, a meziùrnë c'è rétratë, ha magnatë, c'è jútë a cucà' e nën c'è ruspëggistié cchiù.
- (Ripetendo la cantilena) "Cë n'he jútë zittë zittë, come nu pucinë Mattiuccë miië."
- Jol: Quèstë iè 'a mèggħia mòrtë. Vúnë chiudé l'òcchië e iè fénutë, sènza spandécà' né jissë, né quillë ca stànnë turnë turnë. Tàntë, tÙttë quântë allà cë n'ima jì'.
- Sc. Lu: TÙttë quântë rumànenë 'ntassatë quandë sèntenë 'a nuvëtà. Fratë miië, fratë miië, të chiagnénë pûrë i prétë, fratë miië. Tu si' statë sèmpë tröppë bbónë.
- Zi 'Nt: (Sottovoce rivolto a Dumìnèchë) E iè luuérë!
- Sc. Lu: Sèmpë rëspëttusé e gëniúsë chë tÙttë quântë.
- Zi 'Nt: (Sottovoce rivolto a Dumìnèchë) E iè luuérë!
- Sc. Lu: Sèmpë prontë a fa' piacérë a tÙttë.
- Zi 'Nt: (Sottovoce rivolto a Dumìnèchë) E iè luuérë!
- Sc. Lu: N'ha maië fattë malë màncħë a na mòschë.
- Zi 'Nt: (Sottovoce rivolto a Dumìnèchë) E chi u po' nnëjà'?
- (Pausa)

Nonna: (Cominciando il suo compianto) Mattiù, quànta fatijé imé fàttē da quandē ièmmē ancórē criatûrē, apprèssë a tatagnórë e mammagnórë (6). E pu', quandē ièmmē 'nè pòchë cchiù rròssë, cè sbiàmmë pi massariiè a spègulà'. Quànta viiè ca facèmmë allappitè, sòttë u sólë, pè rëcòggħiè' i spighè dindë a quilli rëstòccë, chè na sétë, na sétë. Quàndë rrëngħièmmë u sàċċhe, ċ'u mëttèmmë sópë i spallë e turnàmmë a chasë. E nè iévë ancórë fénutè pëccħè a' controrë èmma vattè' i spighè e pu' l'èmma vëntelà'.

Jol: Cèrtë ca ntànnë cè fatiavë assà!

Nonna: Cummarë, antànnë cè stévë 'a mësèrië, nèn iévë cóme mo' ca tènimë tuttë cosé a rascë.

C.N.: E i giuvènë dë mo', crèscenë tra rósë e violë e nèn so' mànchë cuntentë!

Nonna: Apprímë nèn cè fénèvë maië da fatià': e mo' c'evëna sumëntà' i favë, e mo' c'éva zappettellà' u rænë, e pu' c'evëna tuppà' (7) li tòtterë e c'éva ddacquà' l'ortë.

C.D.: (Sottovoce, infastidito e spazientito) Ménë, mo' ha' ji' ccuntànnë tuttë 'a raccòntë u cécë!

Nonna: E quàndë turnàmmë a' sérë, cè stévë pòchë e nèntë da magnà'. Qualche stużarèllë dë panè sicħħe e sènza cumanajjé.

C.D.: (Sottovoce, infastidito e spazientito) Mo' l'ha' feni', mo' iè u fàttë, cómë ha dittë quillè, chiagnë cóme ha chiagnë', ca u panècòttë sta ancórë dindë u stipe!

Nonna: (Cantilenando) "Fratè miie fatiatòrè, fratè miie fatiatòrè".

C.D.: (Sottovoce, infastidito e spazientito) Mànchë tàntë no! U mègħiġ frisħ ċ'u iévë sèmpè a capà' jissë.

C.M.: U vi' è rruatè u càrrè! È rruatè u càrrè!

Sc. Lu: Mattiù, tè nè va e mo' më làssë sóla sólë, Mattiù!

Nonna: Stàttè bbónè, fratè miie, nèn cè vèdimè cchiù fratè miie!

C.M.: Mattiù, pùrtè tanta salutè a Sabellè!

Jol: E salutemè pürè a Mènchillè!

C.M.: Pùrtè tanta salutè a Jituccè e Guiduccè!

Jol: E nèn tè scurdannè dë màmma miie!

Nonna: Mattiù, u sapè chè tè dicè ji? Fàttè i fatta tóie!

SCENA VII

Cummarë Marièttë, cummarë Ninèttë e nonna.

C.M.: Cummarë Ninè, jì vènghë da pàrtë dë cummarë Lucièttë e u marité e pùrë a nòmë dë figghiètë e da mughiérë. Quillë vulèssénë mën' a fàrvë 'a visétë pi condogliànzë.

Nonna: I cundèglianë? E chë so' i cundèglianë?

C.N.: Ma', cë díce condogliànzë, sègnifèchë ca vònne mën' a dàrècë 'a manë.

Nonna: Pùrë bbónë füssë. lè dovérë pë lórë.

C.N.: Ma jì nén tènghë piacérë. Cë stèssénë a' chasa lórë ca i mòrtë miië m'i chiàgnë jì.

C.M.: Cummarë, tu si 'a patrónë, ma pë me sta' pròprië sagèrannë a purtà' u pùntë.

Nonna: Cë l'he dittë pure jì dë fàrla fénútë, ma quèstë n'o' pròprië capi' raggiònë.

ATTO II

SCENA I

Francischë e cummarë Lucièttë.

F: C'è permèssë?

C.L.: Chia iè?

F: Ma', so' Francischë.

C.L.: Nén tènghë figghiè màsquèlë jì.

F: Ma na figghia fèmménë 'a ti'.

C.L.: 'A tènèvë, ma mo' nén iàbètë cchiù qqua.

F: Jì so' ménutë pècchè 'a figghiè te' bésògnë da màmmë. lè 'ncinta gròssë, sta a jùrnë a jùrnë c'ha parturì' e u mèdèchë ha dittë ca i criatùrë so' na còcchië.

C.L.: Addérèttürë! Tròppë i sóldë ca tènítë, ca facítë i figghiè a dúiè a dúiè.

F: Nén l'ímë míchë fattë appòstë! Accusì è capètatë. Ma facimë fa' a Ddië: andò màgnénë tre, pònnë magnà' pùrë quàttë.

C.L.: Rusènèllë mo' 'ndò sta? Ché fa?

F: Sta a' chasé, sta cuchatë. A vammànë (8) ha dittë ca tra iòjë e cra c'èssa spèccià'.

C.L.: Allorë bbiètë tu, ca mo' më mèttë na vèstagliè e vènghë pùrë jì.

SCENA II

Zi 'Ntònië, cumpà Duminèchë e cummèrë Ninèttë.

Zi 'Nt: Augùrië a tütte e dui i nonònne!

C.D.: Chè iè 'sta nuvètà?

Zi 'Nt: He ppénè sapútè ca Rusènèllë ha parturitè dui gemèllë, 'nu màsquélë e na fèmménè. E Lucièttë m'ha dittè pùré ca so' nàtè sané, so' belliè assà e u masculillè c'arrassèmègghiè o' pàtré, 'a fèmménuccè c'arrassèmègghiè talè e qualè a Ninèttë.

C.N.: (Con ironia) Ma vité chè cumbénaziónè!

Zi 'Nt: Cómè iè, nén cè crídè?

C.N.: (Con ironia) E pècchè nén c'èssa crídè? Cómè cè dícè, a zítè assèmègghiè e' parèntè.

Zi 'Nt: Mo' ch'i va' a canòscë', vídë tu stessë s'hànnë dittè 'a vèrdà oppúrë no.

C.N.: Ji?! Ji l'he ji' a canòscë'? So' lórë ca më l'hànnna purtà a me!

C.D.: (Perentorio) Mèh, Ninè, mo' bástë! Së n'i vu' ji' a canòscë' mo', quàndè cè mmítènè pu battèzzè n'ima mancà'.

SCENA III

Cumpà Duminèchë, cummèrë Ninèttë, cummàrë Lucièttë, Francischë e Rusènèllë.

Dalla casa in festa per il battesimo dei bambini si diffonde il canto di una nota canzone napoletana:

"Tu sei come una farfalla

Che svolazza intorno a me

.....

Ah che bella pansè che tieni,

che bella pansè che hai...

F: Papà, u vi', quistè iè Duminèchë, u masculillè.

C.D.: Mèh, iè pròpriè 'nu belliè criatùrë.

R: Ma', papà, quèstè iè Nicolèttë, 'a fèmménuccè.

C.N.: Iè luuérë, è pròpriè garbatë, chè belliù visë túnne túnne ca te'.

C.L.: Ha' vistè cummàrë, cómè cè crèscenè belliè?

C.N.: Cèrtè ca l'he vistè! So' belliè ciottè ciottè i criatùrë. Ch'i llàttè tu?

R: Sínè i llàttè ji, però...

C.L.: Quillè so' duiè, cummàrë. U mèdèchë l'ha cunzègliatè dë ccattà' pùré 'nè pòchë dë lattè da farmacië.

C.N.: U lattè in pòlvèrë dindè i šcatelè?

R: Sínè.

C.N.: Allorè pè quèstè i criatùrè so' ciottè ciottè! Quillu lattè iè cómè u mangimè ca cè dà e' jallinè. 'Ntà dui misè i pucinè dèvèntènè pèllastrè e cè pònnè già ccité'. Ji, a figghièmè miië, l'he crèsciutè sólè cu lattè miië.

C.L.: Ma tu n'ha' msië ténuté na còcchië dë gemellë!

C.N.: Ti' raggiònë tu. Ma comë iè ca i criatûrë nën stànnë 'mbasciâtë? A dùi misé già l'ha' cacciastë i pítë?

R: No, ma', mo' nën cë vvúsé cchiù 'mbascià' i criatûrë. I mèdëchë dicënë c'hànnna sta' libérë, ca c'hànnna sémové' cómë vònne.

C.N.: Caminé! Quillë, s'i criatûrë nën cë 'mbascenë, crèscenë ch'i cossë stòrtë! Jì vedë tanta vagluncillë ch'i cossë a barcòzzë, ca pàrénë paparillë quandë caminén.

R: Sinë, ma pu' cë ddriżzenë, quandë cë fannë cchiù russellillë.

C.N.: E së nën cë ddriżzenë e quandë cë fannë ròssë rumànén ch'i cossë a favécioné? Primë i criatûrë crèscèvènë sèmpé ch'i cossë drittë drittë. Jì, a figghiémë miilë l'he ténuté 'mbasciâtë séi misé e vitë chë cossë ca tènnë, ca pàrénë dûi cannél.

C.L.: Puzz'essé! bénédèttë! I iesse bbónë na cósé! Te' sèmpé da dicé' sópë a tuttë quillë ca védë e tuttë quillë ca sènté!

F: Ma', quilli i tempë càgnén e i vvusànzé vècchié pàssené dë móð. E' tempë dë nononnë, i criatûrë cë 'mbasciàvènë púr ch'i vraccetillë, tu a nu č'ha' lassatë ch'i vràcc àdda fór. Mo' hànñ capítë ca iè mègghié së nën cë 'mbascenë pë nèntë.

C.N.: E va bbónë, i figghié so' i vòstrë. Mo' cë vvúsé accusi e facítë accusi e speriamë ca vë truvaté sèmpé bbónë!

SCENA IV

Francischë, cummerë Ninèttë, zì 'Ntonië e la nonna.

F: Ma', u vi', t'he purtaté 'në pòchë dë rúchë. 'A vù'?

C.N.: Cèrtë, a me më piacé u pàncòttë ca rúchë!

F: Nonò, 'a vù' púrë tu 'në pòchë?

Nonna: Cèrtë ch'a vòjë! 'A cócë ch'i cècatillë. Quànt' è bellié ténéra ténér.

F: Aiirë so' jútë a stannà 'a vignë dë Puccë e stévé 'a trasònne (9) chiéna chiénë.

Zi 'Nt: Mèh, Franci, cómë va? Cómë stànnë i criatûrë?

F: Crèscenë, crèscenë. Mo' stànnë mëttènnë i dëntuccé.

Nonna: E mugghiérëtë, i llattë ancörë?

F: Cèrtë ca i llattë ancörë, ma mo' cumènnë a magnà' i pappiné.

C.N.: Quàli pappiné?

F: Sàccë, cë vènnènë a' farmacié!

C.N.: A' farmacié? E chë bësògnë cë sta? Nën č'a po' cócë' Rusenellë 'në pòchë dë pastiné!

F: Sínë ma', ma quilli pappiné nùtrén dë cchiù dë 'nu piattellë dë pastiné! C.N.: Caminé, quellié mugghiérëtë, nën sapé cchiù cómë ha spènnë' i sòldë. Jì, a vu, v'he crèsciutë cu pàncuttellë tuttë i jùrnë e ièvëtë tantié bellié e ciottë ca tuttë vë peggħiàvènë adòċċiē.

F: Ménë, ma' chë fa? Na cósé c'hànnna magnà'. Bàstë ca stànnë bbónë.

C.N.: Pë' stu fàttë, lórë stànnë bbónë. Si' tu ca nën sta bbónë.

F: E pèccchè?

- C.N.: Së mugghièrètë sfruscéïe sóldë a dèstrë e a sénistrë, nén të fa rruà' a te.
- F: Ma', ma chë dícë? Chë n'èssëma mènchë magnà?
- C.N.: E sínë, ma nén iè giüstë ca cë fa 'a mènestrèllë sólë pë jèssë o' meziùrnë.
- F: Quàla mènestrèllë?
- C.N.: Cummarë Matalénë m'ha dittë ca aírë matinë, mugghièrètë, c'ha ccattatë na chècoccia lòngħé. Aírë sérë chë v' itë magnatë?
- F: I spaghettë cu baccalà.
- C.N.: Ha' vistë, chë të dëcévë ji? A chècoccia lòngħé cë l'ha còttë a meziùrnë sólë pë jèssë.
- F: Jì nén sàccë nèntë, ma púrë ca füssë?
- Nonna: Fessë fessë! Ha' ntésë maië? Tu ca va a fatijà' fórë t'ha' magnà' u panë sicchë e jèssë ca sta o' frischë c'ha cócé' 'a mènestrèllë? Nén iè mènchë tàntë pë l'interessë, quàntë pu rëspettë. Nén cë mèttë tavélë dinta na chasë së l'ómë nén cë sta!
- F: Ma së quellë më vò' tåntë bbénë! Certamentë nén më vò' mancà' dë rëspettë. U fattë iè ca Rusenellë iévé bëdustë ca a' chasa sóiē cë cucénavë a meziùrnë, vistë ca u pàtrë fatiavë o' paiésë. Ma púrë ca cë fa na cucenellë a meziùrnë, chë fa?
- C.N. Fa ca quellë nén pòrtë pënzirë pa chasë. Té l'he dittë jì ca quilli dëspèratè stèvèn bëdustë a jì' sèmpë e sólë trippa trippa chë quilli quàttë sóldë ca cë uadagnavë u pàtrë e ccusi cë la pòrtë púrë mugghièrètë. Pë jèssë i sóldë dë iòjé nén còrrènë dumànë, nén sapë chë sègnifichë sparagnà', mèttë 'nu sóldë o' pizzë.
- F: Ma quài sóldë o' pizzë putimè mèttë? Tu të në sì' scurdatë ca jì nén tengħé rrécoté, jì so' 'nu pòvèrè jurnatérè e ch'i sóldë di jurnatë a stèntë tèramë annantë. Símë púrë quàttë pérzuné!
- Nonna: Ma allorë nén capiscë ca pròprië quandë i sóldë so' pòchë c'ha ménà' a sparagnà'? Iè u pënzirë ca fa campà' 'a chasë!

- C.N.: Pë carëtä, jì më vòjë fa' i fatta miië e nén të vòjë fa'fa' a sciàrrë chë mugghièrètë! Ma mo' nén c'ha fàttë na vèsta nòvë?
- F: Sínë.
- C.N.: Ma cómë, appénë spusatë, ténévë bësògnë dë ccattàrècë n'ata vèstë?
- F: Rusenellë c'è 'në pòchë 'ngrassatë e quillë ca ténévë n'i vannë cchiù.
- C.N.: 'Ntë si! A mèmmë mènchë dui vèstë sènza chësciútë l'ha fàttë purtà'?
- F: Chë nè sàccë ji? Mo' vitë ca pë na vèstë ja më falluté.
- Nonna: Ma iè luuérè ca ita mèttë i matunillë biàncħe dintë 'a cucinë, tûrnë tûrnë o' fucarilë?
- F: Sínë aírë i símë jút a capà'.
- C.N. Sintë sintë! E pu' dícë ca i sóldë so' pòchë. Mo' iévé tåntë nècessarië fa' 'sta spésë?
- Nonna: Pinzë cchiuttostë a stuccà' i lènzolë e a rëngħi' 'a càscë 'i pànnë pa figghia fèmménë.
- F: Ma quandë sitë sagératë! Nicolättë ancörë nén te' 'n'annë e già da mo' he pénzà' o' corréde.
- Nonna: Ma quellë, quandë mènchë tè cridë, iè fàttë già ròssë.
- Zi 'Nt: Sintë 'në pòchë a ziàntë tóie, Franci. Mèmmëtë e nonònntëtë nén stànnë dëċènnë na cosá sbagliatë. Né iè ca vúnë, pë jèssë 'nu bbónë marítë, ha ccuntentà' 'a mugghièrè sòpë a tuttë cosë. Së cuntruë a fa' ccusi, va fën' ca quellë tè mèttë 'ntù manécónë. E' tèmpë dë tatagnorë cë dëcévë: "Quandë vi' da fórë, trascë dintë a' chasë e cuminzë a ménà' a mugghièrètë, pèccchè, dintë a jurnatë, sécuramèntë ha fàttë qualche marrónë e mèrétë dë ve' i mazzatë". Mo' lassamë stà' quisti cosë ca nén cë vvüsènë cchiù, rëcúrdetë, però, ca, dintë a' chasë, l'ómë ha' jèssë sèmpë tu. Pàtémë, quandë ièmmè giuvénë, cë dëcévë: "Se vulitè passà' sòttë a l'archë dë Borrèllë, ccusi l'ita ténè i mugghièrè (stringe forte il pugno) e ita sèmpë cuntrullà' tuttë quillë ca fannë"!
- F: Ma chë më vu' dícë, ca jì më fàccë trattà' da fessë?

Zi 'Nt: No, nu tē dēcimē quisti cosē pròpiē pèccchè nēn tē vulimē védè' trattàrétè da fessè. L'ha' capitè o no?

F: Jì na cosē capiscè, ca vu mē vulitè murtèfèca' e fàrmè fa' a sciàrrè chè Rusenèllè, pèccchè n' itè mi: i lèggérutè u fàttè ca mē l'he spusatè.

ATTO III

SCENA I

Cummarè Ninèttè, Jolandè

Jol: Cummarè Ninè, chè fa'?

C.N.: U vi', stènghè nnèttànnè i vròcchélè ca he cócè' stasérè.

(Pausa) Cómè iè, Jolà, tē védè 'nu bèllè pòchë 'ntruvèliatè stamatinè. Ch'è succèssè?

Jol: Sólè stamatinè? Tùttè i matinè m'he pègghià' sèmpè 'nu sàcchë dë ràjè!

C.N.: E cómè mi:iè?

Jol: Pè còlpè dë quill signórè ca sta a' ch: ssè.

C.N.: Pèccchè c'ha fàttè mo'?

Jol: Ha fàttè ca a quist'òrè sta ancòrè cuchatè e nēn č"o' iavézà'.

C.N.: E sinè, a fatià' nēn č'ha jì'. Pèccchè c'essa iavézà' prèstè a' matinè?

Jol: A quist'òrè è ancòrè prèstè? E jì quàndè m'he spèccia' a rézzèlè 'a chisè? Iè rruatè meziùrnè e tèngħè ancòrè u lèttè squacchiżtè!

C.N.: Ma chè tē nē 'mpòrtè? Tàntè u lèttè stà addréttè u rètrèttè u nēn cè védè sè sta fàttè o no.

Jol: No no, jì nē seppòrtè ch'a quist'òrè č'ha ancòrè iavézà'. Ma cchiù jì më rràjè e díċċe parolè, cchiù quillè fa a dëspèttè: cè girè a l'ata viiè e cuntinuè a russà'. Quàndè fa accusi, chisà c'u facèssè!

C.N.: Ménè, chè l'ha' fa? Chè l'òmènè cè vò sólè tanta paciènzè.

Jol: Tanta paciènzè? Ma jissè nēn sapè ca sè tirè tròppè a còrdè, quèllè cè stòcchè! A paciènza mi: iè sta pè feni'.

C.N.: Ménè, Jolà, quèstè iè na scèmarie.

Jol: Sè succèdèssè sólè 'nu jùrnè! Ma sè succédè tūttè i jùrnè, a me më pòrténè i diàvèlè!

C.N.: Quàli diàvèlè?!

Jol: Sapissë a pu' quàndë më fa šcattà a meziùrnë, quàndë íma magna'.

C.N.: Pëcchè, chë fa?

Jol: Ha' 'ntésë maië ca a cucënà' he cucënà' jì e pu' a mënestrà' ha mënestrà' sèmpë jissë?

C.N.: Embè?

Jol: Embè. U piàttè sóiè ċ'u fa sèmpë chiinè chiinè e a me më dà sólè u scàrtè. Quàndë cuciné i vròccħèlè dë rapè, 'ntù piàttè sóiè mèttè tütte I fiòcchë di fiurè e dintè u miie mèttè sólè i stucchiè.

C.N.: E tu si' fessë! Quàndë jissë cë gírè, tu piggħiè e fa a ccagnè a piàttè.

Jol: No, jì a quillu llà l'he ccitè'. Jì n'u sèppòrtè cchiù, l'he luà' d'o' mùnnë.

C.N.: Ma chë dicè? Pë quistu mutivè ha' ccitè' u marítè? Chë iè fattè jallinè? A pu', s'u ccùgħiè bbónè!

Jol: Ma së quillè tütte i jùrnè më dà l'ànemè o' viccè? Si, si, l'he pròpiè ccitè'!

C.N.: (Con tono solenne) Sintè, sèmpë ca tu ccitè a marítèt, io ti giudico una persona non normale!

SCENA II

Cummarè Lucièttè e Rusenellè.

C.L.: Rusenè, c'ha chiàntè? Védë ca ti' l'òcchië bbuttatè!

R: No, ma', nén iè nentè.

C.L.: Cómè nentè? I criatûrë stànnë bbónè?

R: Sínè, sínè, stànnë bbónè lórè.

C.L.: E allorè c'ha' fattè a sciarrè chë marítetè?

R: Nén stímè pròpiè a sciàrrè, però nén jasmë cchiù d'accòrdè cóme primè.

C.L.: E cómè maië? Chë iè succèssè?

R: U fattè iè ca n'è succèssè pròpriè nentè. Ma Francischè nén iè cchiù quillè dë na vótë. Sta sèmpë iafusè, sùbètè cë rràjè pë na minémä picciolèzzè, sta sèmpë a cuntrullà' quillè ca faccè, ognijùrnè l'he fa' u cùntè sópè u nasè dì sòldè ca spènnè, vo'sapè' quillè ca ccàttè. Iè dévèntatè 'nu térrichónë ca maië m'u mmaggħenav. Pinzè ca vulév pëttà 'a vëtrinè, mo' ca ve' Pàsquèl. Mo' quàntè còstè 'nu šcatélìnè dë pëtturè? Eppurè Francischè ha vútè u curàggè dë dicè' ca bastavè passàrlè chë na pèzza vòntè d'ogħgiè.

C.L.: Fòrsë cë preoccupè pëcchè i sòldè so' póchè.

R: Nén so' cchiù póchè dë primè.

C.L.: Mah, chisà ch'i pàssè pë 'n chapè? Ha' cérchatè dë parlà chë jissè?

R: Sínè, ma nén më rëspònne maië sul sèriè. Mèttè sólè scúsè, ca te' troppa pēnzirè, ca sta stracchè, ca te' appuntamèntè pë 'nu lavórè e quasè quasè nén parlämè cchiù.

C.L.: Mèh, fighia miie, ch'u fa? Cë vo' paciènżè. Cómè dicè u pruvèrbiè? "Figgħiè e marítè, cómè Ddiie t'i da, tè l'ha' tēnè".

(Pausa)

Décèvènè i vècciè dë primè: "I marítè so' tütte dë na manérè: u mègħiè dë lórè l'ha' mèttè' sópè a' rarizze".

SCENA III

Rusenellë e Jemmuccë

Jem: Rusenè, te', liggë püré tu i giornalè ca m'ha 'mbréstaté Elviré: Sògno e Boléro.

R: Mèh, mittelë sòpë 'a sèggë, ca quandë më spiccë 'nè póchë i lèggë.

Jem: Ha' vistè pu' ca Sònië ha fàttè pacë cu maritë? A sèrva tradétorë l'hànnë caccatë.

R: Sínè è statë belli. E ha' vistè u criatùrë cómë iévé cuntèntë e cómë ha parlatë belli. Pròprië cóme 'nu ròssë.

Jem: E i parolë ca jissè ha dittë a jessë? Ièvéné tanti commovèntë. C'u' fa? Viatë a lórë quillë ca iàbéténè 'nti città. Allà i fèmménè nén fannè nèntë e quandë u maritë tòrnë a' chasë dicë: "Cara, sei stanca?" Nu invécë facímë sruvizzi da matinë finë a' sérë e quandë l'òménè tòrnèn da fórë, dicénë can nu nén facímë nèntë, pèccchè stímë o' paiesë. Pë lórë fatijènë soltanti quillë ca vànnë fórë.

R: C'u' fa? L'òménè dë qua, so' tuttë cafúnè. Nén tennë 'nu trattë, nén té fannè na gentilèzzè, na carèzzè. Quandë sta fèdanzatë, parë ca sàccë quànta bbénë té vònñè, ma na vótë ca t'hànnë missé u chiappè o' péttë, té tratténè pèggë dë na sérë.

Jem: Pë quèstë, Nunziellë, a figghië dë Santinè, ha vútë chisà quànta dumàndë dë matrèmònië, pèccchè iè pròprië na bëlla giòvènè. Ma jessë ha dittë ca nè vò sapè' nèntë di cafúnè dë qqua, ca së ve' püré 'nu spazzinè dë Torinè, cë nè va in città.

R: A sèttémàna passatë, Lucié 'a ròscë, cë n'e jútë a Torinè. Hànnë caréchatë tuttë i rròbbè sòpë a 'nu càmmiè e cë nè so' jútë tuttë quàntë: maritë, mughiérë, tre figghië e 'a sòcérë.

Jem: Viatë a llórë, i 'mmidië, vulèssë sta' jì o' pòstë lórë.

R: Purtròppè nu qua stímë e qua rumanimë. E dimècë da fa', ca sènnò stasérë so' fatta nòstrë!

SCENA IV

Francischë e Rusenellë

R: Franci, Jemmuccë m'ha dittë ca iòjë, o' cinémë, fannè "I figli di nessuno". Dicénë ca iè tanti belli e commovèntë. Jissè l'ha vistè cu maritë e c'ha fatti tanta chiàntë. Sta püré Amedeo Nazzari. Të rericordë? Tu stèssë m'ha dittë ca quandë c'è facévë a Torèmaggiòrë l'èmma jì' a védë' 'nzimbrë.

F: Ma cómë? Jì nén sàccë nèntë. Iè sécurë ca iè pròprië quillu film?

R: Sinè l'he vistè püré ji stamatinè, quandë so' jútë a fa' a spésë. Sòpë u cartellónè stévë scrittë pròprië "I figli di nessuno" e c'è stévë 'nu criatùrë cuchatë, ca màmma mònichë avvucinè e ddrétë c'è védévë Amedeo Nazzari...

F: Mah, u sa chë té dicë? Mo', sè jàmè o' cinémë tuttë e dùi, c'è nè vànnë duicentë lirë; chë quilli sòldë facímë a spésë pë quandë è cra.

R: Però, quandë va tu tuttë i sérë o' cinémë, 'sti cùntë nén ti fa maië! Na vótë ca vòjë mèni' püré jì, c'è nè vànnë tròppa sòldë. Eppuré më l'ivè prumissë!

F: E sínè té l'ivè prumissë, ma mo' nén po' pròprië ièssë.

R: Ma pë te nén po' ièssë maië. Mo' pë 'nu fàttë e mo' pë n'èvètë, na cosé è certë, tu, tuttë i sérë, quandë ví' da fórë, màgnë, té vistè e té nè jiscë, mèntrë ji stènghe sèmpë aquà dindë, sèmpë a fatijà' nòttë e jùrnë.

F: Ma chë va truvànnë? U capiscë ca nén si cchiù na vagluncèllë? Ca sì na fèmmëna mmarètë?

R: E che sègnifichë na fèmmëna mmarètë?

F: Sègnifichë na fèmmëna basatë, c'ha pënza 'a' chasë, e' figghië, o' maritë e bástë.

R: E pèccchè na fèmmëna ca ogni tanti jescë da dintë pë dèvèrtirècë 'nè póchë, secondo te, nén fa u dovrà sóië!

F: Nén iè tanti quistë u fattë, iè ca nén c'è pròprië ccadë ca na fèmmëna marètë c'è va vènnènne sòpë e sòttë u còrsë come na vacantiië.

R: Caminè, vattinnè, ògni scúsë iè bónë. Ji, pë te, so' na jàtta cènèrèntélë, nén pòzzë mèttë 'nu pétë addafórë, tra póchë va feni' ca pùzzë dë 'n chiúsë!

F: Ma pinzé a ffa' 'a cavèzetté! Quànté càcchié nē va truvànné. L'àti fèmménè marètté ché fanné?

R: L'àti fèmménè, ògni dumènèch e quandé iè fèsté, cè vèstènè e jescènè cu maríté. Jì, invècè, avvuciné a te nèn pòzzé cumpari! Saccè sè tèngħé 'a faccia tagħiżtè! (10)

F: Ma ché sta dèċènné? Va a fa' i sruži. Vidé ché cè sta sópè a 'sta sèggè: na pilè dè pànnè da stérà' e llà nu canticè dè pànnè da lavà', i vaglùnè da cagnà'...

R: E si, jì sólè 'a sèrvè pòzzé fa'!

F: U sa' ché cè sta da dicé? Quistè pàssè u cummènté. Sè tè piċċè è bénè e sennò tè nè pù púrè jì'.

R: Ha visté ca jì tèngħé paúrè? Tànté, sè pè magnà' he fa' a sèrvè, o a te o a n'aweté, iè 'a stessa cósé. Anzé, u sa' ché té dicé? È mègħiġi jì' a lavà' i schalé a n'ātu fessë, cchiuttostè ca färmë trattà' ccusi da te!

F: Ma vattinné, ancoré aquà sta? Ha' visté ca jì tè corrè apprèsé? Stànné tanta fèmménè ca mè tirènè pa giacchètté!

R: Rèmitteté a chì vu'. Ma récurdétè ca na vótè ca jì jèscé da 'sta chasé, tu a me nèn mè vidé cchiù. Jì mè nè väjé a Toriné, mè tróvè 'nu lavórè e pòzzé badà' a me e a figghièm. Ccusi putissé sta' tranquillé, na vótè ca tè lívè u pènziré dè dàrécè da magnà'.

F: Uffà! Quèstè è còccè e no chéċċeċċe: e dólè! Tè cridé ca jì mè mettè a paúrè? Vattinné andò vu', a pòrtè sta allà!

ATTO IV

SCENA I

Francischè e Mattiè

M: Franci, cómè iè ca tè védè tāntè soprappenziré? C'ha' vútè 'a rànélè o ha' pèrzè 'a rrécoté?

F: Macharè! Altré che rànélè! A' chasa miilè sta 'a uèrrè!

M: Nèntè dè ménè! E ché iè succèssè? Nè spartitè sòċċe tu e mughièrètè?

F: Altro chè! Símè rrutatè o' pùntè ca c'íma séparà'.

M: Ué ué! Ítè fattè tāntè pè spusarèvè e mo' v'ítà séparà'?

F: Ha' visté púrè tu quàntè m'è custatè a me spusarèmè ché jèssè. He vúta fa' a sciàrrè ca famiglia miilè, he vúta rēnunzià' a' rröbbè, m'he vúta ddattà' a fa' u jurnatérè e quellè nèn iè mānchè cuntentè!

M: Ma cómè? Prímè dèċivè ca Rusenellè tè vulévè bbénè assà?

F: E mo' sta sèmpè a lamèntarèc e a rēmpruvérarèmè. Saccè ch' i mānchè, u biàncħe dè l'occhiè! A faccè fa' 'a signorè, sta sèmpè dindè, nè mèttè mzié 'nu pétè addafórè, a magnà' n'i mānchè nèntè. Saccè ché va truvànné dè cchiù da n'ómè?

M: Ma dè che cè lamèntè? Pèċċè itè fattè a sciàrrè mo'?

F: L'utèma sciàrrè è succèssè pèċċè jì nèn l'he vélutè purtà o' cinemè. Fa i capricċi come na vaglioné dè quinċè ànnè. A pu' cè lamèntè ca jì n'ha fàċċe sci' miilè. Ma quandè na fèmménè c'è marèttatè, c'ha jì' facènni chiàzza chiàzzè?

M: Sarà púrè luuérè, ma tu mānchè u jùrné dè San Savinè a fa' fa' na cammènstatè! Quellè te' rraggiònè. Ogni ànema sfilè!

F: Ma quellè è rrutatè a dicé' ca jì 'a trattè côme na sèrvè e ha ménaccatè dè jirécinnè! "Jì tè lassè e mè nè väjé a Toriné", accusi m'ha dittè. "Sti parolè nèn c'i pèrdonè cchiù.

M: Accusi t'ha dittè? Stàttè attentè ca quellè u fa addavérè. A Toriné fatjènè tütte quàntè, mäsquèlè e fèmménè e po' campà' sènzè dè tè.

F: Tànta piacérè, u facéssé púrè! Púrè jì pòzzé campà' sénzé dë jéssé, me rémètté n'ata fèmménè dintè 'a chasé.

M: Ma ché rèsolvé accusi? Pinzécé bbónè, prímè dë fa' na fessarié. Sè mugghièreté cè n'va, púrè tu rumené sulè, come na rata ròtté e n'en vidè cchiù a figghiètè. Cèrtè ca tè pu' mètté' n'ata fèmménè dindè, ma n'en tè pu' sëstémà'. Qua n'en stímè a' Mèréchë andò cè sta u dëvòrziè. E alloré quala fèmménè bbónè cè mètté ché n'ómè 'nzuratè? N'en po' jéssé' maiè na fèmménè onoratè.

F: U sàccé púrè jì ca púrè pè me sarànnè rattachapè, ma l'ómè iè sèmpè iómè e n'en cè po' sottomètté' a' mugghiérè!

M: Sarà, ma pènza tè bbónè a quillè ca stítè facénnè, pèccchè da quillè ca dècéditè iòjè dëpèndè tuttè 'a vita vòstrè e di figghiè ca ténitè.

SCENA II

Zi 'Ntoniè, cumpà Duminèchë e cummarè Ninettè.

Zi 'Nt: Dumi, sintè 'nè pòchè a me. Jì t'he dicé' 'nu fattè 'mportàntè.

C.D.: Quàlu fattè?

Zi 'Nt: Francischè c'è spusatè da 'nu pàra d'annè, tu tè si' fattè vecchiè e fa' fatiè a ménà' annantè i terrè. Vistè ca mo' vè sitè qquiatatè, pèccchè n'en da' a figghiètè quillè ca l'ivè prumissé?

C.D.: No, no! N'en cè nè pàrlè propriè! Jissè i terrè c'i pigghiè sólè a' mòrta miilè.

Zi 'Nt: Ma quillè mo' è giòvènè, te' i figghiè piinquélè e 'o' iessé' iutatè. Da qqua a cent'annè, quandè tè mûrè tu, macharè, n'en te' cchiù bësognè.

C.D.: Mègghiè pè jissè allorè. Putévé fa' púrè u crèstianè.

Zi 'Nt: Zittè, n'en parlànnè assà, ca jì he sapútè na cósè ca certamèntè n'en tè fa piacérè.

C.D.: E c'ha' sapútè?

Zi 'Nt: He sapútè ca Francische e Rusènèllè hànne fattè tànta sciàrrè tra dë lórè pi sòldè. Francischè rémpruvèravé 'a mugghièrè ca sfrusciavé tròppè e Rusènèllè cè laméntavé ca Francischè ièvè dëvèntatè tròppè vëscónè. Lèvènè rruatè o' pùntè ca c'èvèna séparà'. A pu' hànne pènza tè ca iè mègghiè sè cè nè vannè da qqua. Cè nè vònne jì' in città, a Torinè. Stànnè tàntè ca cè nè stànnè jènnè e tuttè quàntè, appénè rrivènè, tròvènè lavórè e cè sèstèmènè.

C.D.: Ma pèccchè, ch'i màncè u panè a' chasa lórè?

Zi 'Nt: No, ma jènnè a fatià' sólè a jurnatè, i sòldè 'ntà chasé so' sèmpè pòchè. Allà fatiènè púrè i fèmménè e sè púrè Rusènèllè uadàgnè qualche cósè, stànnè mègghiè dë qqua.

C.D.: E figghièmè èssa jì' a patrónè? Ma ché stànnè sèntènnè quisti rècchiè miilè!

Zi 'Nt: A patrónè o no, vúnè ha vèdè' cómè mègghiè po' tèrè' annantè. Quillè, 'Ntèniuccè u quartarilè, ténèvè cinchè figghiè fèmménè. E cómè éva fa' sulè sulè pè

marètarèlè a tuttè quàntè? Cé nè so' jútè allà, i figghiè cé so' missè a fatijà' e cé mariténè da súlè, i sòldè ci uadagnénè lórè.

C.D.: Ma Francischè nòstrè nén iè 'Ntèniuccè u quartaralè!

Zi 'Nt: Sínè, ma nén sta cuntèntè dintè a' chasè.

C.N.: Quèllè iè tuttè 'a muggiére ca u sta 'nzavugghiànnè!

Zi 'Nt: Perciò, pénzatècè bbónè. Sè tu n'u' pèrdè' a figghiètè e a nèpùtètè, dacciacilè mo' quillè ca l'ha da', accusì quillè stànnè mègghiè e nén tènnè mutivè pë jirécinnè.

C.D.: Arràmma fa' accusì. Chè dicè Ninè? Sè Francischè cé nè va,quisti tèrrè e quèsta chasè 'm mènè a chi vànn'a fénè'? Nu, tuttè quilli sacrificiè pi figghiè l'imè fattè.

C.N.: È va bbónè, ti' raggiònè. N'u pòzzè pénzà ca figghièmè ha jì' cèrcànne u pánè fórè paiesè. Ma jì' a spennàssè a quèlla dèsgraziatè, a quèlla mòrtè dè fámè da muggiére, c'ha purtatè a uèrrè 'ntà 'sta chasè!

C.D.: Stàttè càlmè, nén rëpèggiànnè n'ata vótè.

Zi 'Nt: Tu nén tè l'ha pèggia' ca muggiére. È statè Francischè ca cè l'ha vútè spusà', iè Francischè ca vo' jì' d'accòrdè ca muggiére e jissè e Rusènèllè hànne pénzatè dè jirécinnè a Torinè. Anzè, u sapè chè tè cunzigliè Ninè? Mo' ca vè 'ncuntratè chè Francischè, tu nén parlànnè pè nnentè dè 'stu fattè, fattè i fatta tóie, ancòrè cé 'mpicce n'ata vótè l'acchè.

C.N.: Sè tu pinzè ca iè colpa miliè, jì, cómè cé dicè, mè mèttè 'nu puntè 'm mòchë e n'èvètè 'n cùlè, accusì la fénitè!

Zi 'Nt: E ffa' bbónè pèccchè, u canuscè pürè tu u pruvèrbiè ca dicè: "Màmmè e figghiè cé cùpènè 'ntà na buttigliè, sòcérè e nórè nén cé cùpènè 'ntà na sarolè"(11).

C.N.: Va bbónè, jì, d'òrè in avàntè, quillè ca véda védè e quillè ca sènta sèntè, mè faccè i fatta miliè. Però, u vi', jì he magnatè, he vèvètè e stèngè 'mbriachè, ma rëcùrdètè 'sti parolè: sè jamè annantè accusì, 'nu dumànè, nén sarànnè cchiù i nórè a ténè' paúrè di sòcérè, ma sarànnè i sòcérè ca c'hànnà mèttè' cómè c'hànnà mèttè', sénno i nórè, i figghiè ci fannè védè' dintè u canucchiàlè!

Zi 'Nt: Ménè, quàntè si' sagèratè!

SCENA III

Finale: Francischè e Rusènèllè, circondati da parenti e amici stanno in piedi, l'uno di fronte all'altra e, tenendosi per mano e guardandosi negli occhi, intonano i versi di una canzone in voga in quegli anni.

F: Dimmi che l'amore tuo non muore
e come il sole d'oro non muore mai più.

Dimmi che non mi vuoi lasciare
il sogno mio d'amore per sempre sei tu
Oh cara, ti voglio tanto bene
non c'è nessuna al mondo
più cara di te.

F e R: (insieme) T'amo, sei tu il mio grande amore
la vita del mio cuore sei solo tu!

Applausi degli astanti

FINE

NOTE

ATTO I – scena I

(1) Citazione da una antica canzone popolare

ATTO I – scena III

(2) Sostegni in ferro per assi di legno, su cui poggiava il materasso riempito con paglia di mais.

ATTO I – scena IV

(3) Titolo di riguardo che si dava alla sorella maggiore in segno di rispetto.

(4) Zolle di stoppia.

(5) Termine arcaico per indicare un fratello maggiore.

ATTO I – scena VI

(6) Rispettivamente nonno e nonna.

(7) Rincalzare, accumulare terra al piede della pianta di granoturco in accrescimento (tuppë = rilievo)

ATTO II – scena I

(8) Levatrice

ATTO II – scena IV

(9) Tratturello, viottolo in terra battuta che si snoda tra i campi coltivati.

ATTO III – scena IV

(10) Chi, con il suo comportamento, aveva leso l'onore di un altro, veniva da questi sfregiato con un taglio sulla guancia, che lasciava una cicatrice indelebile.

ATTO IV – scena II

(11) Grosso vaso panciuto d'argilla per la provvista di acqua potabile.